

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרָתְךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

כל זמן שאין אחדות בעם ישראל,
האדם הזה — שיעור הקומה של עם ישראל — הוא מבולבל.
מה הבלבול שלו? שיש בו דעות שונות ומשונות שמושכות לקצוות
שונים לגמרי, אחד נגד השני, מפלגות-מפלגות בעם ישראל.
כך היה בתחילת בית שני, היינו בבלבול. תוצר של גלות בבל,
הפשט של זרובבל הוא על שם בבל.
התיקון הוא המנורה הטהורה, "מקשה זהב...". אין יותר ערבוביא.
הכל זהב נקי, מקשה אחת של זהב נקי וטהור.
[מתוך השיעור 'מקשת כנסת ישראל']

בהעלתך תשפ"ו

404 | שנה תשיעית
בהעלתר ה'תשפ"ו

26 **הסיפור החסידי**
איש האלקים
ה'בית אהרן' מקרלין

28 **מענות ותשובות**
תשובות הרב לשואלים
יחס לבעל שנפטר
וברכה למסיבת סידור

29 **פאצור'ס ד'לד'ס**
והאיש ח'שה ע'נו
ר'זי ילמד אותנו מהי ע'נה אמתית
ואיך יתכן שמש'ה רבינו חשב
שהוא הכי פחות מתאים לתפקיד

04 **חתונה – תכלית הכוונה**
יחוד האורות והכלים
מעלת הכלה-כלים על החתן-אורות

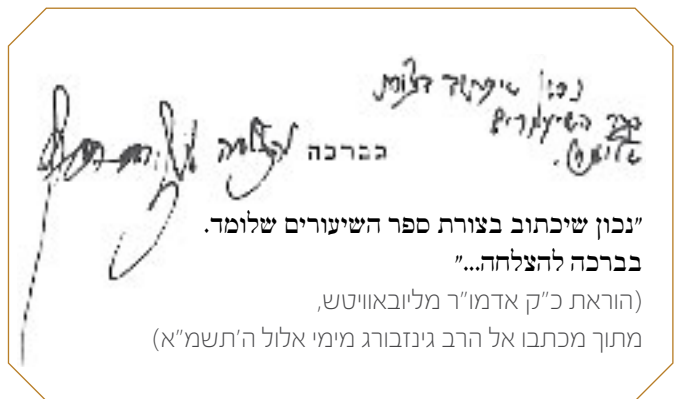
10 **לעלות מעל השינויים**
מאור עינים בהעלתך
הדרך מפיצול לאחדות ומדין לרחמים

17 **מקשת כנסת ישראל**
לימוד בלקוטי תורה בהעלתך
היחס הנכון למעלות עצמו
ולחסרונות זולתו

24 **ביאורי תפלה**
תשובה כפולה
ביאור על שתי ברכות
בתפלת שמונה עשרה

העלון מופק ע"י עמותת
אוהבים להיות יהודים.
לקבלת השיעורים במייל
ולהצטרפות לצוות המפיצים:
itiel@pnimi.org.il
עריכה: אביב מויאל
עיצוב: דעה צ' אביחיל
מערכת: הרב יוסף פלאי,
בעד יעקבי ואיתיאל גלעדי
עריכת מקורות: ישראל כץ, מנחם-
זאב וינגורט, יוחאי אלימלך רווה

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל קוראי **נפלאות**, בתוך כל בית ישראל.
שלושה שיעורים השבוע בגליון: שיעור **משבע ברכות** לנכדת הרב, שיעור **מאור עינים** על הפרשה ולימוד בלקוטי תורה על האחדות הנלמדת ממנורת הזהב.

בשיעור הראשון – **חתונה – תכלית הכוונה** – שיעור משבע ברכות לנכדת הרב בתחילת השבוע, התבאר כיצד אהבת החתן לכלה והכלה לחתן מגלה את **אהבת ה' לשניהם**. השיעור ממשיך בהסבר מעלת הכלים על האורות – מעלת הכלה על החתן – ומסיים בביאור גדר ה"הכלים מועטים" שנשברו בעולם התהו.

בשיעור השני – **לעלות מעל השינויים** – מתבארת תורה של בעל המאור עינים על סוד העלאת הנרות – המתחיל **מפיצול הנרות** ומסיים **באחדות "פני המנורה"** – ועל הכח להגיע להנהגה שהיא רק **ברחמים**.

השיעור השלישי – **מקשת כנסת ישראל** – הוא שיעור מיארצייט לאבי הרב מלפני 9 שנים ובו פרושה התבוננות מתוך הלקוטי תורה על **חשיבות האחדות** שבכל חלקי עם ישראל הנלמדת מהמבנה והפרטים שבמנורת הזהב תוך הסבר על **היחס הנכון** בין היתרונות שהאדם רואה בעצמו והחסרונות שהוא רואה בזולתו.

מערכת הגליון שולחת את ברכתה – **ברכת מזל טוב מזל טוב!** – לרב **איתיאל שי' גלעדי** וב"ב לרגל נישואי בתו הכלה **שרה פליאה תחי'** עם הבה"ת **לוי יצחק שי' וינגורט**. שיהיה **בנין עדי עד** על יסוד התורה והמאור שבה – זו תורת החסידות.

שבת שלום ומבורך,
המערכת

סדר הלימוד לשבוע פרשת **שלח** הבעל"ט:
נ"ך יומי – איוב פרקים לז"מב; **משנה – מנחות** פרק ב.

שיעור

יחוד האורות והכלים

חתונה – תכלית הכוונה

קיצור מהלך השיעור

בשבע ברכות לנכדת הרב נתבאר **היחס בין החתן והכלה**. **פרק א** מסביר כיצד אהבת החתן לכלה ואהבת הכלה לחתן מגלות את **אהבת ה' לשניהם** גם יחד – "זכו שכינה ביניהם". **פרק ב** מעמיק ביחסים בין החמור לצורה ומדגיש את **מעלת שרש הכלה** (הכלים) **על שרש החתן** (האורות). **פרק ג** הוא פרק 'השכלה' מעמיק שמסביר באופן מחודש את גדר ה"כלים מועטים" **שבועולם התהו** (שבועטים נגרמה השבירה).

לכלה ו"כבוד כלה" הוא אהבת הכלה לחתן, ועל שתי מדרגות ה"כבוד" הללו יש חופה, גילוי של ה'. הוא לא כותב בפירושו, שגם החופה שעל שניהם היא כבוד שמובנו אהבה – אהבה של ה' לשני בני הזוג יחד. כאשר מתחתנים המיוחס הגדול כאן, מי שעשה את השידוך, הוא ה' – ה' עושה שידוכים^ד – והוא הכי שמח בחופה. הכבוד שלו היינו האהבה שלו – האהבה העצומה שלו לחתן ולכלה יחד. האהבה הזו היא בעצם השראת השכינה. על כך נאמר "זכו" – שכל אחד אוהב את השני – "שכינה ביניהם"^ה, שגם השכינה אוהבת את שניהם יחד, וזהו ענין החופה.

כתוב שהכבוד הפרטי, "כבוד חתן" ו"כבוד

א. "על כל כבוד חפה" אהבת שלשת השותפים

במאמר העיקרי של "לכה דודי", של הרבי הקודם^א, לפני החופה – המאמר המקורי שהרבי הקודם אמר בחתונת הרבי – כתוב בפרק הראשון את הפסוק מישעיהו "על כל כבוד חפה"^ב. הוא מסביר: מהו "כל כבוד"? יש שני "כבוד" – "כבוד חתן" ו"כבוד כלה", ועל שניהם יש חופה, ביטוי של השותף השלישי^ג, הקב"ה. הווארט שם הוא ש"כבוד" היינו אהבה – זהו חידוש. הוא אומר ש"כבוד חתן" הוא אהבת החתן

נרשם ע"י איתיאל גלעדי. שבע ברכות שמואל וחייה מושקא שי' גנדל. אור לי' סיון פ"ו – כפ"ח.

א ד"ה "לכה דודי" תרפ"ט.

ב ישעיה ד, ה.

ג קידושין ל, ב.

ד בראשית רבה סח, ד.

ה סוטה יז, א.

האהבה עוד יותר מגופו. "ואהבה כגופו" היינו אהבת "בכל לבבך ובכל נפשך", אבל "מכבדה יותר מגופו" כבר מגיע לאהבת "ובכל מאדך"^א.

הרבי הרש"ב אמר^ב שאצל אבא, הרבי מהר"ש, אני "בן שנעשה עבד". לעבד יש יותר אהבה לאדון מאשר בן לאבא? מה הפשט? צריך לומר שהבן אמנם מרגיש שהאבא הביא אותי לעולם – האבא הוליד אותי, בלי האבא אני לא פה. אבל העבד האמתי, עבד שהוא בן שנעשה עבד, מרגיש שהאדון שלי מהווה אותי מחדש בכל רגע ורגע, לכן אני עבד שלו. זהו גם ההסבר למה לא כתוב 'אנכי הוי' אלהיך אשר בראתי שמים וארץ' אלא "אנכי הוי' אלהיך אשר הוצאתי מארץ מצרים"^ג. את הבריאה אפשר לפרש כמעשה של פעם, בששת ימי בראשית, אבל יציאת מצרים היא הרגשה של ההוה, דבר שקורה בכל רגע מחדש. כך גם עבד אמתי, מרגיש שהאדון הוא לא רק אבא שלי מפעם, אלא מהווה אותי בכל רגע, כל ההויה שלי זה הוא. לכן יש מצוה לכבד רב מובהק יותר מאבא, לגבי מציאה ובכלל^ד. עבד אמתי מרגיש שכל הקיום שלי הוא האדון הזה. ממילא, האהבה היא אהבה עצמית לגמרי, אהבה הכי חזקה.

ככה צריך גם להרגיש כלפי האשה, כפי שאולי כתוב אצלנו באיזה מקום^ה: צריך להרגיש שבלי בן-בת הזוג אני פשוט לא קיים בעולם, אין לי שום הויה. כל המציאות שלי והקיום שלי הם בזכות בן-בת הזוג שלי. ככה תרגישו, אהבה עצומה כל החיים, שזה הכבוד.

יא דברים ו, ה.

יב ראה חתן עם הכלה הערה קעה (עמ' רעט). וראה ספר התולדות (מהרש"ב פרק "דברי ימי חיוו").

יג שמות כ, ב. וראה אבן עזרא ועוד עה"פ.

יד ב"מ לג, א.

טו ראה לדוגמה ח"ב ש"א בתורה "נשמה שלי", ועוד.

כלה", הוא מקיף החיה שבנפש, אבל החופה היא המקיף הרחוק, היחידה, שמשותף לשניהם יחד^ו. שוב, המקיף הקרוב הוא אהבת החתן לכלה ואהבת הכלה לחתן, ובזכות האהבות הללו חופף על שניהם יחד המקיף דיחידה, האהבה של הקב"ה לזוג.

שתזכו להרבה אהבה, של כל אחד לשני, ושתתגלה שכינה שאוהבת אתכם יחד. הסימן לאהבת השכינה הוא שהיא משפיעה לכם את כל הברכות בגשמיות – בני חיי ומזוני רוחי, וכולהו רוחי – ואותו דבר גם ברוחניות.

כבוד ואהבה

מההסבר הזה ל"כבוד חתן" ו"כבוד כלה" – אהבת החתן לכלה ואהבת הכלה לחתן – אפשר

להסיק מהו כבוד בכלל. כתוב^ז שהאיש צריך לכבד את אשתו יותר מאשר את גופו, ומכאן אפשר ללמוד שלכבד פירושו לאהוב. תופסים את המלה כבוד כמשהו פורמלי, לעשות כבוד, אבל הפירוש הפנימי של לכבד משהו – שהעיקר הוא לכבד את האשה, יותר מגופו – הוא לאהוב. [הלשון הוא "ואהבה כגופו ומכבדה יותר מגופו", שני גוונים של אהבה.] "מכבדה יותר

מגופו" הוא עוד יותר אהבה מ"ואהבה כגופו". איך אני יודע שכבוד הוא אהבה? בעשרת הדברות כתוב "כבד את אביך ואת אמך"^ח ובפרשת קדשים "איש אמו ואביו תיראו"^ט, ורש"י מסביר שבטבע אדם יותר ירא מאביו ומכבד את אמו, וצריך להפוך את הסדר. כבוד הוא לא סתם אהבה, אלא אהבה חזקה מאד, התעצמות עם

ו ראה גם לקו"ת ברכה צח, ד. ובכ"מ.

ז יבמות סב, ב.

ח שמות כ, יב; דברים ה, טז.

ט ויקרא יט, ג.

י על ויקרא שם.

ב. מעלת הכלה שרש הכלים הכלה גבוה משרש האורות החתן

בוהר כתוב שחתן וכלה הם גוף ונשמה – הכלה היא הגוף והחתן הוא הנשמה^{טז}. יש עוד כמה זוגות מושגים שהם אותו ענין, שאחד מהם הוא אור וכלי – החתן הוא האור והכלה היא הכלי^{יז}, ועליהם כתוב "מגדל עז שם הוי' בו ירוץ צדיק ונשגב"^{יח}. החתן, הצדיק-היסוד^{יט}, מכיר ששרש הכלים גבוה משרש האורות^כ – שרש הכלים הוא בעצמות ושרש האורות הוא רק גילויים, כמו שהרבי תמיד מבחין בין עצם לגילוי^{כא} – ומתוך ההכרה הזו הוא רץ מהר לתוך המלכות^{כב}, "מגדל עז שם הוי'", "ונשגב", בזכות הריצה וההתחברות למלכות, הוא בעצמו "נשגב". כלומר, הוא זוכה לטעום את טעם העצם, טעם העצמות, שאין לו בפני עצמו. מצד עצמו יש לו רק גילויים. עוד זוג שהוא אותו ענין זה חמר וצורה^{כג}. כתוב בפירוש בזהר^{כד}, בתחלת פרשת חיי שרה,

שרש המלכות,
יסוד העפר, הוא
בפנימיות פנימיות
הכתר – שם
האמונה הפשוטה
של היהודי, שם
מסירות הנפש
של היהודי,
ושם "חביון עוז
העצמות"

בסוד חברון, שחברון היא חיבור כל ארבעת יסודות החומר, אש-מים-דוח-עפר. בדרך כלל אחרי הסתלקות הנשמה מהגוף היסודות האלה נפרדים, אבל אצל הצדיקים הגוף לא נפרד – הכל נשאר מחובר, כמו אצל שרה, שכל החומר הוא באחדות. אם כן, יש כמה וכמה זוגות של מושגים קרובים ודומים, שבכולם שרש הכלה יותר גבוה משרש החתן.

כך מבואר גם בסיום המאמר שאתה, החתן, חזרת בקבלת הפנים – "לכה דודי" של הרבי^{כה} – ש"הכל היה מן העפר"^{כו}. העפר במאמר הוא המלכות, הכלי, הכלה ("הכל היה מן העפר"). חזרת את המאמר בקבלת פנים והסברת ששרש הכלה הוא רדל^{כז}. שרש המלכות, יסוד העפר, הוא בפנימיות פנימיות הכתר^{כח} – שם האמונה הפשוטה של היהודי^{כט}, שם מסירות הנפש של היהודי^ל, ושם "חביון עוז העצמות", כלשון האריז"ל^{לא}. "אכן אתה אל מסתתר"^{לב} דווקא בתוך הרדל^{לג}, האמונה ומסירות הנפש. זהו שרש המלכות, בעוד שרש הז"א – כתוב שם – רק בחיצוניות הכתר, באריך, או אפילו בעתיק, אבל רק בז"ת דעתיק ולא בג"ר דעתיק^{לד}. ג"ר דעתיק הוא "ריש גלי"^{לה}, ראש גלוי שלא מתלבש בשום דבר, פשוט בתכלית הפשיטות, ודווקא בו חביון עוז העצמות, שרש הכלה. כלומר, זהו שרש החומר שיותר גבוה משרש הצורה – הצורה היא האור והחומר הוא הכלי.

טז זהר ח"א קב, א; שם קכב, ב; שם קכט, א.
יז ראה ע"ח שמ"ב פ"ה; לקו"ת שה"ש לט, ג; סה"מ תש"ח עמ' 161.
יח משלי יח, י.
יט ראה זהר ח"א לו, ב; ח"ג קסד, איב ושעת רצון שם; ספר הליקוטים ולקו"ת משלי פ"ח.
כ ראה לדוגמה סה"מ תרמ"ט עמ' רמג"ד; תרנ"ט עמ' ז ואילך. ובכ"מ.
כא ראה ד"ה "באתי לגני" תשי"א ס"ד. וברבי מקומות.
כב ראה זהר ח"א לו, ב. בשעה שהקדימו תער"ב ח"ב עמ' א'כב.
כג אורה ישראל ד"ה "מה טובו"; שפת אמת ויקהל תרנ"ד. וברבי מקומות.
כד זהר ח"א קכב, ב. ר

כה ד"ה "לכה דודי" תשי"ד.
כו קהלת ג, כ. וראה לקו"ת שה"ש מ, א.
כז ראה ע"ח ש"ג פ"ב; סוד ישרים למוהרי"ח ח"ג שאלה י; לקו"ת חקת נח, ב; סה"מ עטר"ת עמ' סג ואילך.
כח ראה אה"ת על סידור התפלה ד"ה "ברוך שאמר".
כט סוד הוי' ליראיו ש"א פ"א ובנספח "ג" רישון שבכתר" (וביאורם בשיעורים בסוד ה' ח"ג עמ' מז ואילך ועמ' רצא ואילך).
ל שער מאמרי רשב"י פירוש ספרא דצניעותא פ"א, ע"פ חבקוק ג, ד. וראה גם מא"א מערכת אלף אות סד.
לא ישעיה מה, טו.
לב ראה מבוא שערים ש"ג ח"א פ"א ואילך.
לג אמונה ומודעות מאמר "כח האמונה" פ"ב (עמ' צ); שיעורים בסוד ה' ח"ב עמ' קה וקט.

לשם מה ה' ברא את האדם? שיהיה דבוק בעליונים תוך כדי שהוא פועל בתחתונים

העיקרית יש מאין היא בריאת החמר ההיולי, כמו שהרמב"ן כותב בפירושו על התורה^{מב}. אחר כך גם הצורה היא לא הצורה שאנחנו מכירים – שלכל דבר יש צורה, הצורה שכנגד ה'ז' שבשם – אלא צורה מופשטת.

כשהיחס מתהפך הצורה השניה היא כבר צורה מוחשית, לשון חוש. הצורה של כל דבר נתפסת בחושי הראיה והשמיעה וכו'. יש לכך קשר גם לשם של הדבר – כשדבר נשבר, מאבד את השם שלו, הוא אויס-כלי. הכלי קשור לצורה דווקא. הכלי התחתון חייב צורה, ואם הצורה עוזבת אותו – השם שלו עוזב אותו, ואז הוא לא אותו דבר שהיה קודם. אבל החמר התחתון, המלכות, הוא כבר חמר ממשי.

אז אלו הלשונות – חמר היולי, צורה מופשטת, צורה מוחשית, חמר ממשי – כנגד י-ה-ו-ה.

חמר-צורה-פועל-תכלית

אבל במבנה שהתחלנו להסביר שתי מדרגות "והנגלת"^{מג}, ה-וה, הן לא רק צורה (מוחשית) וחמר (ממשי). הן נקראות גם פועל (לשון פעולה) ותכלית. מה תכלית הפעולה? כתוב שתכלית הפעולה היא ש"הנסתרת", י-ה, יאירו ב"והנגלת", וה, וגם יתחברו בהם. י-ה הם חכמה ובינה, מי מחבר אותן? הדעת. דעת היא ידיעה, "והאדם ידע את חוה אשתו"^{מד}. הידיעה מחברת את החמר והצורה למעלה, וכאשר הידיעה הזו באה לידי פעולה אז משיגים את התכלית, תכלית הבריאה. לשם מה ה' ברא את האדם? שיהיה דבוק בעליונים תוך כדי שהוא פועל בתחתונים. בלשון הבעל שם טוב קוראים לכך "אין וועלט – אויס וועלט"^{מה}. תכלית האדם

מב בראשית א, א.

מג דברים כט, כח.

מד בראשית ד, א.

מה ראה כש"ט (קה"ת) אותיות לד, לו, צ, קכא, קלט, קפח,

"חותם המתהפך" של חמר וצורה

בכל אופן, אמרנו שיש כאן כמה וכמה זוגות מקבילים – אור וכלי, צורה וחומר וכו'. יש מבנה חשוב בקבלה – שמקורו עוד קודם, אצל הראשונים^{לד},

והוא אומץ בקבלה – שנקרא חמר-צורה-פועל-תכלית^{לה}. הוא מובא גם בארז"ל^{לו} וגם בחסידות, בחב"ד ובכלל^{לז}:

החמר הוא מהחכמה שעוד לפני הצורה. חמר גלם הוא בחכמה – גלם בגימטריא חכמה^{לח} – והצורה היא ניקוד הצורה של הבינה^{לט}. אחר כך, כ"חותם המתהפך", ה'ז' של שם הוי' ביחס ל-ה תתאה הוא צורה ביחס לחמר. במקום לומר חמר-צורה-פועל-תכלית אפשר לומר חמר-צורה-צורה-חמר, בחותם המתהפך. בעולם שלנו הצורה בתוך החומר וגם מקיפה אותו, משפיעה עליו, אבל למעלה היחס הפוך – החמר, שנקרא חמר היולי, הוא למעלה מהצורה, לפני הצורה. יש חמר שעדיין אין בו צורה, אבל היות שהם "תרין ריעין שלא מתפרדין לעלמין"^מ, אותו חומר מופשט כן מתחבר עם הצורה המופשטת. מה המושגים בחסידות^{מא}? עוד פעם, חמר כאן הוא האשה, הכלה, והצורה היא החתן, אבל בשרש החמר יותר גבוה מהצורה. בשרש החמר נקרא חמר היולי – לא חמר שאני יכול למשש בידים, אבל הוא חמר, שבעצם הבריאה

לד מורה נבוכים ח"א פס"ט (ע"פ אריסטו). ראה מגיד דבריו ליעקב (קה"ת) לקוטי אמרים אות צח.

לה לקוטי הגר"א בסוף ביאורו לספרא דצניעותא עמ' לח (וילנא, תרע"ג). ראה שיעורי ג' כסלו ע"ט.

לו ראה הגהת צמח בשער רוח הקדש יב, ב.

לז שושן סודות אות שעה; אור השכל ח"ד ענין ד סימן ה; דרך פקודך מצוה א סעיף לב.

לח הקדמת הראב"ד לספר יצירה; פרדס רמונים שו"ב פ"א.

לט תקו"ז תקון ע (קכט, איב). פרוש הגר"א על ספר יצירה פ"א מ"ד (אופן הב'); שעת רצון על זהר ח"ב נ, ב.

מ ראה זהר ח"ג רצ, ב; זהר ח"א קכג, א.

מא ראה לדוגמה תולדות יעקב יוסף פרשת נשא אות יד.

כשאתה מתחתן

אתה זוכה ל"אין וועלט" – אויס וועלט, גם בתוך העולם וגם מחוץ לעולם בעת ובעונה אחת, וזו תכלית בריאת העולם – כך ה' יתברך מתגלה בתחתונים

הם אמרו "אנא

אמלוך" – אני אמלוך, ולא הבן שלי

תכלית הוא שעל ידי הפעולה זוכים לתכלית, כי הידיעה של החמר והצורה העליונים – החמר ההיולי והצורה המופשטת – מתחברים דווקא עם הפעולה למטה, והחיבור הזה מביא את האדם לתכלית. כשאני אומר 'שמואל, תכל'ס!', מה אני מתכוון? להתחתן! החתונה היא התכלית. כשאתה מתחתן אתה זוכה ל"אין וועלט" – אויס וועלט, גם בתוך העולם וגם מחוץ לעולם בעת ובעונה אחת, וזו תכלית בריאת העולם – כך ה' יתברך מתגלה בתחתונים (תכלית תאוותו בבריאת העולם^{נב}).

לחיים לחיים, שנוכה לגלות את החמר והצורה על ידי הפועל וזה התכל'ס. שתזכו לשמחה וטוב לבב מרוב כל. לחיים ולברכה.

ג. פנימיות וחיצוניות הכלים

אורות וכלים בתהו ובתיקון

נאמר עוד ווארט, שהוא קצת 'השכלה': תהו הוא מצב שאדם לא נשוי עדיין^{נב}, בעולם התהו המלכים נשברו כי לא היו נשואים, עד שהגיעו למלך הדר שהיה נשוי למהיטבאל, ובו לא כתוב "וימת"^{נד}. [לא היו להם בנים?] לא, רואים שכל אחד ממקום אחר. אדרבא, הם אמרו "אנא אמלוך"^{נה} – אני אמלוך, ולא הבן שלי. הכלים לא היו מפותחים – כלים מועטים ואורות מרובים – לכן האורות שברו את הכלים^{נד}. זהו התהליך של "וימלך... וימת", שכל אחד מלך ומיד מת.

היו להם איזה כלים, אבל כלים מועטים. כלומר, גם בעולם התהו היה חמר – הכלים הם חמר, כנ"ל – אבל החמר לא היה מבוגר, לא

שיוכל להיות "אין וועלט" – בתוך העולם ומחוץ לעולם – בו זמנית.

ה"אין וועלט" הוא בזכות הכלה. ה"אויס וועלט" שייך לחתן – אם אתה מקיים "ודבק באשתו והיו לבשר אחד"^{נו} תזכה גם להיות "אויס וועלט" – אבל תכלית החתונה היא "אין וועלט". "אויס וועלט" זה "גאט איז אלץ" (ה' הוא הכל), אבל "אין וועלט" זה "אלץ איז גאט" (הכל הוא ה')^{נד}, וזו התכלית. בזכות החיבור יש את שניהם – "בו ירוץ צדיק ונשגב", כשהוא מתחבר

עם החמר למטה הוא נשגב וזוכה לדבקות אמיתית, שהיא גם חיים נצחיים, "ואתם הדבקים בהוי' אלהיכם חיים כלכם היום"^{נח}. זו תכלית האדם, כמו שהרבי אומר, שהחיים הנצחיים כבר נמצאים אצלנו – החיים הנצחיים הם "ראה חיים עם אשה אשר אהבת"^{נט}. ה"אהבת" הוא ה"כבוד חתן", כנ"ל, וה"ראה" הוא מה שמשה רבינו רצה לומר 'ראה ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד', אבל לא היו ראויים, והוא הסתפק ב"שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד"^{נז}, כך כתוב בלקוטי תורה^{נא}.

בכל אופן, סוד המבנה של חמר-צורה-פועל-

שנו. או"ת אות קפד; אוה"ת שבעות עמ' קלט והלאה בהערה.

מו בראשית ב, כד.

מז אגרת ר"א מהומיל (נדפסה בלב לדעת עמ' קסד ואילך).

מח דברים ד, ד.

מט קהלת ט, ט.

נ דברים ו, ד.

נא לקו"ת ואתחנן ד"ה "ואתחנן" וביאורו.

נב ראה תנחומא נשא טז.

נג עיין זר ח"ג קלה, ב; קמב, א; רצב, א. ראה הקדמת שכינה ביניהם הערה יא.

נד בראשית לו, לא ואילך.

נה ע"פ מלכים א, ה.

נו ראה ע"ח ש"י פ"ה; ש"א פ"א ופ"ב.

כלים^ט. מהצמצום והלאה יש כבר חמר. יש כלל, בקבלה ובחסידות, שבכלים יש פנימיות הכלי וחיצוניות הכלי, בחמר יש פנימיות החמר וחיצוניות החמר. מה פירוש? ידוע שרבי אייזיק מסביר בהרבה מקומות שפנימיות הכלי היא החלל של הכלי שמכיל את האור^א. כשאני אומר פנימיות הכלי אני לא מתכוון לשכבה הפנימית של החמר, אלא לעצם החלל שמכיל את האור. החלל הוא כבר כלי, הוא כבר סוג של חמר. למה? גדר הכלי הוא בית קבול, היכולת לקבל. אם אני באמת רוצה להבחין בין הצד החיצוני של חמר הכלי לצד הפנימי שלו, אקרא לצד הפנימי אמצעיות הכלי – גם מושג בקבלה^ב. בכל אופן, החיצוניות היא הכלי המוחשי, הממשי, והפנימיות היא בית הקיבול.

כתוב שפנימיות הכלי מתהווה מהתעבות האורות עצמם^ג. בתוך הצורה, בתוך האור, יש שרש לחמר – כשהאור מתעבה אז מהתעבות האורות נתהו הכלים. כתוב שממשות החמר של הכלי באה מהרשימו, לא מהתעבות האורות^ד. התעבות האורות היא התעבות אור הקו, אבל הממשות של הכלי בא מהרשימו ש"לא נגע בו הצמצום"^ה. כלומר, יש שרש לכלים גם לפני הצמצום, עד לעצמות. אמרנו ששרש הכלי הוא רדל"א, ולפני הצמצום

המשך בעמ' 25 >>>

ט ראה אוה"ת ענינים עמ' פו ואילך.
סא ראה לדוגמה: שני המאורות ח"ב הגו"ב לסי' ו; שם סי' י; אמרות טהורות מאמר הברכות בתחילתו. ובכ"מ.
סב ע"ח ש"מ דרוש ו. ובכ"מ.
סג ראה ע"ח ש"ו פ"ג.
סד ראה ע"ח ש"א ענף ג.
סה אוה"ת בראשית ח"ו עמ' תתרטח, ב; המשך "מצה זו" תר"ם פ"ו; המשך "יונת" תר"ם פ"ט; סה"מ תרמ"ג עמ' עט ואילך. ועוד.

היה מפותח. היה גם עולם לפני עולם הנקודים (עולם התהו) – עולם העקודים^ז. גם שם יש כלי, כל האורות כלולים בכלי אחד^ח. גם עולם העקודים היה תהו, אבל מסבירים שזהו תהו יציב, תהו שלא נשבר^ט. אחר כך יש תהו שנשבר (עולם הנקודים), ואחר כך יש תיקון (עולם הברודים). עיקר הענין, הסממן, של התיקון הוא שיש לו כלים מדויבים. לא נורא שהאורות שבו מועטים, בהתחלה על כל פנים.

הרבי הקודם מספר שאחרי הסתלקות המגיד, לפני שכל התלמידים התפזרו בעולם, התכנסו פעם אחת ביחד לטכס עצה מה עושים עכשו. הצעיר במפגש היה אדמו"ר הזקן, והוא דבר – אף שהיה צעיר התלמידים – והתחנן בפני חבריו רק למעט את האורות ולהרבות את הכלים, פחות צורה ויותר חמר, כי זהו הסוד של עולם התיקון. כנראה שלא כל כך קבלו דעתו, אבל זו היתה התחנה שלו.

פנימיות הכלי מהתעבות האור, חיצוניות הכלי מהרשימו

בכל אופן, איך מסבירים את המושג כלים מעטים (שנשברים)? יש דרך יפה להסביר את הענין, שגם תבהיר יותר את המושג חמר. שוב, בכל מקום יש חמר – גם בעקודים, גם בנקודים – אבל זו צורה אחרת של חמר. גם בחמר גלם יש הרבה מדרגות. אפילו בא"ק (אדם-קדמון), שעוד לפני עולם העקודים, יש גם שרש של

נד ראה ע"ח ש"ו פ"א; ש"ז פ"א. ועוד.
נח ראה ע"ח ש"ו הנ"ל; תו"ח סה, ד ואילך. ובכ"מ.
נט חסדי דוד הנאמנים ח"ד עמ' 48. ובכ"מ.

לעלות מעל השינויים

קיצור מהלך השיעור

במאור עינים לפרשת בהעלתך מתבאר **סוד העלאת הנרות** – **מהפיצול וההשתנות** של שבעת קני המנורה **אל האחדות הבלתי־משתנה** של "פני המנורה" – וחיבור של הדברים למיקומה וסודה של פרשת "**ויהי בנסע הארץ**". זהו ביאור עמוק על העבודה בעולמנו שלנו, בו יש שינויים **מדין לרחמים ומרחמים לדין**, על הכח לעלות להנהגה 'חלקה' בה **הכל רחמים** ועל הרגישות המיוחדת של הצדיק לדברים שלא נמצאים במקומם.

שמן המחשבה בנרות האותיות

או יאמר בהעלותך את הנרות וגו'. האותיות נקראים נרות, שבהם המחשבה סוד שמן כנודע בזוה"ק (ח"ג למ.).

הנרות הם אותיות, כשכאן הכוונה לאותיות הדבור ואותיות הכתב, אותיות שבבחינת "אור המאיר לזולתו". בתוך האותיות־הנרות יש את המחשבה – כולל אותיות המחשבה^א, שבבחינת "אור המאיר לעצמו" – שהיא כאן סוד השמן. בדרך כלל היחס בין המחשבה והדבור הוא יחס הבינה והמלכות^ב, ה עילאה ו־ה תתאה (סוד "הא בהא תליא"), אבל כאן הוא אומר

נערך ע"י איתאל גלעדי. אור לט"ז אייר תשפ"ו – הקלטה. א על אותיות המחשבה, הדבור והמעשה: הכתב ראה תניא אגה"ק יט. ב כש"ט (קה"ת) סעיפים סד"א וד"ה. ובכ"מ.

שהמחשבה היא בחינת שמן, השייך לחכמה (י שבשם), בהיות החכמה והבינה "תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין"^ג, ושאותיות הדבור הן בחינת "שבעת הנרות" השייכים לשבע מדות הלב (ז"א, ו שבשם). כלומר, יש כאן יחוד של "הנסתרות להוי' אלהינו", י־ה, שמן־מחשבה, עם "והנגלת לנו ולבנינו"^ד, ו־ה, נרות ואותיות. והטבת נרות הם להיטיב אותיות, ולזרוק הפסולת שהם המחשבות זרות.

הנרות דולקים כל הלילה ובבקר יש להיטיב את הנרות – להוציא ולהשליך את הפסולת משריפת הפתילות והשמן שבתוכם. כך גם בעבודת האדם, יש להוציא מהאותיות את

ג ראה זהר ח"ג רצ, ב; זהר ח"א קכג, א.
ד דברים כט, כח. ראה הקדמת תקו"ז יז, א; של"ה יומא רלט, ב.

שבע מדות הלב (באם מדובר רק במדות דז"א ה־ת היא עטרת היסוד, אך לפי ההקבלה בספר יצירה לאברי הפנים – ב־ג־ד היינו עין־אזן־נחיר ימין, כ־פ־ד היינו עין־אזן־נחיר שמאל ו־ת היא הפה^{יב} – מדובר בפרצוף המלכות ממש, "מלכות פה"^{יג}, ודוק). יסוד מדות הלב הוא החסדים והגבורות, הקירוב והריחוק, והמאפיין העיקרי של אותיות בגדכפרת הוא שאלו אותיות "כפולות", המופיעות גם בצורה מודגשת וגם בצורה רפויה – הדגש הוא הדין והרפה הוא הרחמים.

ברגע שאדם נמצא בתנועה נפשית של הדגשה – זהו כבר מצב של דין. לעומת זאת, כשאדם רפוי והכל מתקבל אצלו בשויון נפש – ללא הדגשות מסוימות – זהו מצב של רחמים. כלומר, עצם השנינויים הנפשיים מבטאים מצב של דין (דבר שיתבאר עוד בהמשך התורה הזו). בתרגום למציאות הגשמית, רחמים הם מציאות 'חלקה' – כאמור ביעקב אבינו (איש התפארת־הרחמים), "וְאֶנֶכִּי אִישׁ חֶלֶק"^{יד} – בעוד השנינויים והקפיצות הם 'פגמים', דוגמת הפוסלים את חלף השחיטה^{טו} (משום שהשחיטה צריכה להעשות מתוך רחמים, רגישות לבעל החיים הנשחט ורצון להעלות ולרומם אותו, כידוע ממורנו הבעל שם טוב – שבא לעולם לתקן את אומנות הזביחה^{טז} – שכאשר שימש כשוחט, עוד

פסולת המחשבות שיש בתוכן, שהן המחשבות הזרות. תכלית ההטבה – כמו בפסוק "הִיטִיבָה הו' לְטוֹכִים וְלִישָׁרִים בְּלִבּוֹתָם"^{יז} – היא לפנות את הפסולת ולהשאיר טוב מבורר. כך מוצאים

כבר בטוב הראשון בתורה, "וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹרֶז כִּי טוֹב", אחרי בירור והוצאת החשך שהיה מעורב באור. אמנם יש מעלה באור המופיע על גבי החשך, "כִּי־תִרְוֶן הָאֹרֶז מִן הַחֹשֶׁךְ"^{יח} – שמעלה מ"טוב" ל"טוב מאד"^{יח} – אבל לשם כך די גם ב'רשימו' של הפסולת הנזרקה. בדרך כלל הרשימו הוא של אור שהסתלק, אבל מכיון שכאן מדובר בפסולת של הדלקה קדושה – נר שדלק כל הלילה – גם ממנה יש רשימו. הרושם שנשאר מהפסולת משמש כ"הרע כסא לטוב"^{יט} שעתידי לבוא ומגביר עוד יותר את האור החדש של היום החדש, "דבר יום ביומו".

האותיות הכפולות – בין דין לרחמים

הנרות הם אותיות ו"שבעת הנרות" בפרט מכוונים כנגד יחידה מובהקת של שבע אותיות (לפי חלוקת האותיות בספר יצירה^כ ל־ג אמות, ז כפולות ו־יב פשוטות): והנה יש אותיות בנ"ד כפר"ת שהם כפולים (ספר יצירה פ"ד), דין ורחמים. האותיות בגדכפרת מכוונות לפי הסדר כנגד

יש מעלה באור המופיע על גבי החשך, "כִּי־תִרְוֶן הָאֹרֶז מִן הַחֹשֶׁךְ" – שמעלה מ"טוב" ל"טוב מאד" – אבל לשם כך די גם ב'רשימו' של הפסולת הנזרקה

השנינויים והקפיצות הם 'פגמים', דוגמת פגמים הפוסלים את חלף השחיטה

ה תהלים קכה, ד.

ו בראשית א, ד.

ז קהלת ב, יג.

ח בראשית א, לא.

ט כש"ט (קה"ת) סעיפים כו וכו'.

י שמות ה, יג. ועוד.

יא ס"פ פ"א מ"ב.

יב ספר יצירה עם ביאור הגר"א פ"ד משניות ח"ד.

יג הקדמת תקו"ז יז, א ("פתח אליהו").

יד בראשית כז, יא.

טו ראה שו"ע יו"ד סימן יח.

טז ראה בעש"ט עה"ת יתרו אות יט; עבודת עבודה פתגמי

קודש ח"א פרשת יתרו (עמ' רל). ובכ"מ.

כי שבעה נרות הם שבע בחי' שבעת ימי הבנין שהעולם מתנהג בהן, והם כפולות דין ורחמים. והצדיק מהפך מדת הדין למדת הרחמים, והרשעים בהיפך. ונמצא הם כפולות.

בשבעת ימי בראשית יש 'דגש' ו'רפה' – שם אלהים (מדת הדין) חוזר **לב** פעמים^א, אבל בתוכם מסתתרים **לב** שמות הוי' (מדת הרחמים)^ב. כלומר, בתוך כל דגש (דין) מסתתר גם רפה (רחמים). ב"כפולות" יש גם משמעות חיובית – "כפלים לתושיה"^ג – וגם משמעות שלילית, של מעבר בין דין לרחמים, לטוב ולמוטב (אכן, המשמעות השלילית גורמת גם לחיובית, "כיתרון האור מן החשך", "הרע כסא לטוב", "כנ"ל – בעקבות שבירת הלוחות זכינו ללוחות שניים שהם "כפלים לתושיה"^ד).

נפל בירושלים למערב אתא נפל בירושלים לארבע רוחות השמים אתא נפל בירושלים אמר ליה לינוקא פסוק לי פסוקין אמר ליה ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל ונני אמר קודשא בריך הוא בעי לחרובי ביתיה ובעי לכפורי ידיה בההוא נברא ערק ואול ואינייר ונפץ מיניה רבי מאיר. יש כאן תופעת "לשון נופל על לשון" בולטת בתחלת וסיום הסיפור – ה"גירא" (חץ) בניחוש של נירון קיסר וה"אינייר" במסקנתו. מכאן רמז שכל גר' צדק הוא בעצם חץ שנוהר, וכאשר החץ נופל בירושלים זהו סימן שצריכים להתגייר. האנטישמיות הגוברת בעולם לקראת ביאת משיח היא משום שכל הגוים באים להחריב את ירושלים (כפשוטו וגם כדימוי לעם ישראל), ונורים חצים על ירושלים – החל מחצים שונים של דבורי שטנה וכו' – אך בסופו של דבר מתברר שהחצים 'נופלים בירושלים' כדי שאותם אנטישמים (דוגמת נירון קיסר) יתקלו במי שעוסק במהפכה הרביעית שילמד אותם תורה (דוגמת הילד לו אומר נירון קיסר "פסוק לי פסוק"), יזהו את האמת והצדק העומדים לצד עם ישראל (ויבינו שהם העול והרוע שבסופו של דבר ה' יקנה בו את ידיו') ויתגיירו. החצים הם אש – "אשו משום חציו" (ראה ב"ק כב, א ואילך) – שבתחלה מופנית לשרוף את העיר, אבל אצל מי שזוכה היא יכולה להפוך לאש קדש של התקרבות לה'. מתוך האש יוצא אור – מתוך נירון קיסר (לשון "בהעלתך את הנרות") יוצר רבי מאיר (לשון אור), וכך תכלית המהפכה הרביעית היא להרבות 'רבי מאירים'. ורמז: נירון מאיר עולים יחד שניאור, שרומז לסוד שניאור (סה"ש תש"ב עמ' 129 ובכ"מ), המתפרש כאן על האור הטמון בנירון עצמו והאור הגלוי שיוצא ממנו, רבי מאיר, ודוק.

כא בראשית א, בי"ד; טד"ח; כ"כ; כד"כ; לא; ב, ב'ג.

כב ראה שיעור ט"ז חשון תשנ"ט. ובכ"מ.

כג איוב יא, ו.

כד שמות רבה מז, א.

בימי היותו נסתה, השחיו את הסכין בדמעותיו^א מתוך רחמנות על עם ישראל, על הבהמה הנשחטת ועל הבראה כולה).

את האותיות **בגדכפרת**, לפי סדרן, מחלקים תמיד לשתי מלים – בגד-כפרת – ולחלוקה הזו יש משמעות:

ופירושו הוא, בגד לשון לבוש, שנתלבשו בלבוש עב וירדו למטה במקום בגד בוגדים,

בגד רומז שהאותיות מתלבשות בבגד. הבגד הוא לבוש – דבר נצרך ומועיל, שיכול לשמש גם "לכבוד ולתפארת"^ב (כבגדי הכהונה) – אבל יש בו גם משמעות של בגידה, שהיא מהדברים

החמורים ביותר (הן בין איש ואשתו, בפגם ברית הנישואין ביניהם, והן ברמה הלאומית, שם בגידה היא העוון החמור ביותר^ג). עצם התלבשות האור בלבוש מורידה אותו מערכו, והירידה יכולה להמשך מטה-מטה (כשלעתים דווקא ההידור ב"לכבוד ולתפארת" החיצוניים של הבגדים מחדיר בלבוש גאווה ושחץ המדרדרים אותו מטה מטה, עד לבגידה בכל הקדוש והטוב, ר"ל).

על כן צריך קינוח וכפרה, מלשון בעי לכפורי ידיה בהאי נברא (גיטין נו).

מכיון שהבגד עלול להגיע לבגידה נדרשת כפרה – כפרת – שמובנה גם נקיון^ד.

יז שמעו וסיפורים ח"ג עמ' 148.

יח שמות כח, ב; שם פסוק מ.

יט וראה רשימות דברים מדור אדמו"ר מוהרי"צ סיפור ל כיצד השתיק הרבי הרי"צ גנרל רוסי שהזכיר את הריגת אותו האיש בטענה הפשוטה 'הוא היה בוגד'.

כ מקור הדברים במסופר על נירון קיסר (באגדות החורבן בגיטין):

שרר עליוהו לנירון קיסר כי קאתי שרא נירא למורה אתא

לעתים דווקא
ההידור ב"לכבוד
ולתפארת"
החיצוניים של
הבגדים מחדיר
בלבוש גאווה
ושחץ המדרדרים
אותו מטה מטה,
עד לבגידה בכל
הקדוש והטוב,
ר"ל

הנר המערבי – "לא שנית"

אכן, תכלית העלאת הנרות היא לעבור מהמציאות הכפולה והמשתנה למציאות 'חלקה' שאין בה שינויים:

ובהתעלם אל מקורם שהוא פני המנורה, מקום שכל הז' בחינות

מקבלים משם, אז באור פני מלך חיים (משלי טז, טו). ששם אין שינוי כלל, רק הכל רחמים פשוטים בלי שום תערובות דין כלל, כי שם אחדות גמור.

"פני המנורה" היינו ה"מקשה אחת"^{כה} של המנורה, לפני החלוקה לשבעה קנים, ושם אין שינוי כלל – "אֲנִי הוּא" לא שְׁנִיתִי^{כז}, "לא שנית" מרחמים לדין כי "הכל רחמים פשוטים", הכל חלק ללא כל פגימות ושינויים. כידוע, 'הכל רחמים' עולה שמחה^{כח} (פנימיות אמא, "אם הבנים שמחה"^{כח}, שהיסוד שלה – הרחם – מסתיים בתפארת ז"א^{כט}, כאשר הרחמים הם פנימיות התפארת, אך מקורם ב'הכל', נשערי בינה, ודוק), "סוד הוּא ליראיו"^ל (שם הוּא, שם הרחמים, שהוא הסוד הפנימי גם של מה שנראה כיראה־דין בחיצוניות), "אור עולם"^{לא} (אור נצח, ללא כל החשכה, אלא רק "מוסיף והולך ואור"^{לב} בהתגברות תמידית, כפי שיתבאר עוד לקמן).

ולכן אמרו (שבת כב:): גבי נר מערבי שלא היה כבה, ממנה היה מדליק ובה היה מסיים. כי כל הנרות שהם הז' בחינות שנתלבשו וירדו למטה, יש בהן כבייה לפעמים. אף על פי שהאדם מתלהב לפעמים, מכל מקום נכבה גם כן. כי החיות רצוא ושוב (יחזקאל א, יד), ויש הפסקה, כי תענוג תמיד אין יכול לקבל. אבל למעלה במקורו שהוא אחדות,

"אֲנִי הוּא" לא
שְׁנִיתִי, "לא
שנית" מרחמים
לדין כי "הכל
רחמים פשוטים",
הכל חלק ללא כל
פגימות ושינויים

שם אין כבין. ונקרא נר מערבי, ששם מתערב הכל. כי כל הבחינות עד שם חוזרים ומתערבין בשרשם להתאחד באחדותו. וממנו צריכין להדליק, כי החיות ממנו יתברך שמו רצוא אל האדם, ובה מסיים, ר"ל שכשמוגיע למטה יש הפסקה ומסתיים. כי אחר שהחיות רצוא

ממנו ית' אל האדם, אחר כך שוב אליו ית', לבל יהא תענוג תמיד.

ה' מנהיג את העולם בשתי הנהגות – הנהגה של טבע, המתבטאת בששת הנרות, והנהגה של נס, המתבטאת בנר המערבי (בסוד "אופן בתוך האופן"^{לג}, אופן נסי בתוך אופן טבעי, כפי שביאר המגיד מקוֹז'ניץ^{לד}). הנר המערבי מכוון כנגד היסוד (כדעת רבי^{לה} שהנר המערבי הוא הנר השני ממזרח למערב, היינו הנר הששי מבפנים החוצה, ממערב למזרח, כנגד מדת היסוד, הששית במדות הלב), המקום בו מתערבים כל האורות של מדות הלב שלמעלה מהיסוד (שעל כן "עומק מערב" בספר יצירה שייך ליסוד^{לו}). כלומר, ההנהגה הנסית מתבטאת ב"צדיק יסוד עולם"^{לז}, ה"צדיק אמת" ("זכאי קשוט", בלשון הזהר בכל מקום), לו שייך גילוי האמת האלקית, פנימיות ספירת היסוד^{לח}. כך מבואר בתניא שעל ידי הצדיק מתגלה בעולם מדת הרחמים של ה' (בה "הכל רחמים פשוטים") – "בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים שתף בו מדת הרחמים, דהיינו התגלות אלקות על ידי צדיקים [ואותות

לג יחזקאל א, טז; י, י.

לד גאולת ישראל (קאזניץ) אות כו.

לה מנחות צח, ב (וראה רש"י לשבת כב, ב ד"ה "נר מערבי" עפ"י ספרא אמר יג, ובחידושי הרמב"ן שם ד"ה "זו נר מערבי").

לו פ"ח שער תפלות ר"ה פ"ז (דעת הרמ"ע); סידור הרש"ש לימות החול אחרי ישתבח (וכן "שכינה במערב", ועל כן זו רוח היסוד המתיוחד עם השכינה).

לז משלי י, כה.

לח סוד ה' ליראיו ש"א פ"ב; הנפש פ"ב. ובריבוי מקומות.

כה שמות כה, לו; לז, כב.

כו מלאכי ג, ו.

כז ובדומה לכך "הכל טוב" עולה חסד, ואכמ"ל.

כח תהלים קיג, ט.

כט ע"ח שער הכללים פרקים י"א. ובכ"מ.

ל תהלים כה, יד (ראה סוד ה' ליראיו ש"ג פ"ו ובכ"מ).

לא ישעיה ס, יט"ב.

לב ראה לדוגמה תו"א לד, ב.

הבעיה היא לא

רק שהתענוג
מתיישן ומפסיק
להיות תענוג, אלא
שאם התענוג
התמידי ימשיך
להיות תענוג הוא
יתעצם ויתגבר
ולא יהיה בכח
האדם לסבול
אותו

ומופתים שבתורה^{לט}.

ה' רוצה את שתי
ההנהגות המתאחדות
במנורה – לא רק את
הנר המערבי הנסי, שאין
בו שינויים, אלא גם את
ששת הנרות הטבעיים,
שכל פעם כבים וצריכים
להדליקם מחדש – משום
שבסדר הרגיל של העולם,
בו "תענוג תמידי אינו
תענוג", נדרשת תנועה של
"רצוא ושוב". זהו נושא

החוזר כמה פעמים במאור עינים^מ, וכאן יש בו
חידוש – הבעיה היא לא רק שהתענוג מתיישן
ומפסיק להיות תענוג, אלא שאם התענוג התמידי
ימשיך להיות תענוג הוא יתעצם ויתגבר (על דרך
קול ה' במתן תורה ש"הולך וחזק מאד"^{מא}) ולא
יהיה בכח האדם לסבול אותו (והא בהא תליא:
כדי שהתענוג לא יתיישן, צריך כל פעם להגביר
אותו, להעלות את סף הגירוי, וממילא האדם
לא יוכל לשאת אותו, ודוק).

בדימוי הרגיל, כל הכוחות המתערבים
ביסוד נמשכים אליו מלמעלה למטה, אך כאן
מדובר בעלית הנרות אל הנר המערבי, מלמטה
למעלה^{מב} – עליה מהמקום של הפיצול ("שבעת
הנרות") אל שרש האחדות ("פני המנורה"),
מעלמא דשקרא (בו תתכן גם מחלוקת בין צדיקי
אמת) לעולם האמת (בו רואים כיצד הכל אחד
בשרש). לאידך, ה"רצוא ושוב" – שבדרך כלל
הוא מלמטה למעלה ("רצוא" מלמטה למעלה
ואחר כך "שוב" מלמעלה למטה) מוסבר כאן

לט תניא שעהיהו"א פ"ה.

מ ראה לדוגמה ר"פ שמות; פרשת אמור ד"ה "וספרתם
לכם" (נכתבאר במדור אמור). ובכ"מ.

מא שמות יט, יט.

מב וכן מערב עולה יב פעמים הוי' – שם מתערבים יב
צירופי שם הוי' (שכנגד יב חדשי השנה, יב גבולי אלכסון
שבעולם הבריאה, יב בקר שתחת ים המלכות דאצילות)
ב"הוי' אחד" (הגילוי שבאצילות).

מלמעלה למטה (על דרך "מטי ולא מטי"^{מג},
שהוא מלמעלה למטה^{מד}) – "רצוא" מה' על
האדם, שיוורד עד שהוא נפסק, ומתוך כך "שוב"
אל ה' (מתוך ההפסק), וחוזר חלילה (כדי לפתור
את "תענוג תמידי אינו תענוג", עם שני פירושיו).
וזהו בהעלותך את הנרות, הם האותיות.
ותרגום אונקלוס באדלקותך ית בוציניא, שהוא
בהתלהבותך, אז תעלה אותם אל מול פני המנורה,
ואז לא יהיו כבין, כי באור פני מלך חיים, ותמיד
יהיה אור ולא חושך, ואז יאירו שבעת הנרות ולא
יהיה שום כבייה. וזהו להגיד שבחו של אהרן שלא
שינה, ר"ל שהעלה למקום האחדות ששם אין שינוי
דין ורחמים.

רק עליה ("בהעלתך") יכולה להעשות גם
במוחין, בהפשטה, אבל הדלקה ("באדלקותך"),
משמעה התלהבות מורגשת – אהבת ה' ויראת
ה' שצריכות להיות מורגשות בלב הגשמי^{מה}.
דווקא בכח ההדלקה הנלהבת אפשר להעלות
את הנרות לשרשם ב"פני המנורה", "אור פני
מלך חיים" (נצחיים, ללא הפסקה וכבייה), מקום
האחדות בו מתגלה ש"אני הוי' לא שנית" (וזהו
גם שבחו של אהרן "שלא שינה"^{מו}).

ח"מקום השפל" לחכם המכיר את דגלו

וזהו כוונת המדרש (שבת קטז): ויהי בנסוע
הארון עשה להם סימניות למעלה ולמטה לומר שאין
זה מקומה, והיכן מקומה בדגלים, ולמה כתבה כאן
כדי להפסיק וכו'.

בהמשך פרשת בהעלתך נאמר "וַיְהִי בְּנִסְעַ
הָאָרֶן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה הוּי' וַיִּצְּצוּ אֲבִיבֵי וַיִּנָּסוּ
מִשְׁנֵאִיָּה מִפְּנֵיָהּ. וּבָנָחָה יֹאמֶר שׁוּבָה הוּי' וּבָבֹת
אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל"^{מז}, פרשיה בת שני פסוקים (עם
19 מילים ו-85 אותיות) שיש להם 'סימניות'

מג זחר ח"א טז, ב; סה, א; ח"ב עב, א; רסח, ב; ח"ג קסד, ב.
מד תו"א ג, ג; נג, ב; קכג, א. ובריובי מקומות בדא"ח.

מה ראה ד"ה "כי חק" תרצ"ב פ"ד.

מו ספרי במדבר ח, ב (הובא ברש"י עה"פ).

מז במדבר י, להלו.

האותיות והמחשבה, וכאן נוסף שהארון והלוחות הם האותיות והמחשבה (כאשר קודם הודגשו אותיות הדבור וכאן מודגשות אותיות הכתיבה, כולל הכתיבה במחשבת הלב^{נא}, "כתבם על לוח לבך"). בין הארון (שהאותיות העיקריות שבו הן דן) והמנורה (שהאותיות העיקריות שבה הן נד) יש קשר הדוק^{נב}, כאשר הארון הנסתר בקדש הקדשים (אליו נכנס הכהן הגדול רק "אחת בשנה"^{נג}) הוא בעיקר "אור המאיר לעצמו" ואילו המנורה היא "אור המאיר לזולתו" (כידוע^{נד} שאין תכליתה להאיר את פנים הבית, "וכי לאורה הוא צריך?!"), אלא להאיר ממנו החוצה, לעולם כולו) – על דרך היחס בין "פני המנורה" לנרות המנורה^{נה}.

והאותיות ירדו למטה למקום השפל ושינוי מדין לרחמים וכן בהיפך. לומר שאין זה מקומו, אלא צריך להעלותם למקומם.

הירידה למטה (בסוד "בגד", כפי שהוסבר קודם) היא "למקום השפל", שהגדרתו איננה 'מקום הדין' אלא מקום "שינוי מדין לרחמים וכן בהיפך" – מקום של שינוי בתודעת האדם, של "רצוא ושוב", עם כל הסבות לבריאת העולם באופן הזה. האמת היא יציבה ונצחית, בלתי־משתנה, וגדרו של עלמא דשקרא הוא מקום השינוי. בהגדרת העולם הזה כ"מקום השפל" יש גם רמז מהי העבודה העיקרית כאן – עבודת השפלות. דווקא על ידי השפלות זוכים להגיע ל"פני המנורה", לאחדות בה אין שינויים, ולגלות ש'הכל רחמים' וממילא להיות תמיד

לפניהם ואחריהם. בטעם הדבר נחלקו אב ובנו, רבן שמעון בן גמליאל ורבי יהודה הנשיא, הדור הששי והדור השביעי לשושלת הלל הזקן, המכוונים כנגד היסוד והמלכות בשושלת הזו. רבי אומר שהפרשה נכתבה במקומה, בתיאור המסע הראשון של עם ישראל אחרי בנין המשכן, והסימניות של הפרשה הזו נועדו להחשיב אותה כספר תורה שלם (דבר ממנו לומדים דיני ספר תורה שיש להצילו בעת דליקה וכי"מח) – וממילא אין רק חמשה חומשי תורה, אלא שבעה ספרים, "חצבה עמודיה שבעה"^{נט} – סברה השייכת לדור השביעי, ספירת המלכות (שעניינה חשיבות). אך אביו, רבן שמעון

בן גמליאל, אומר שמקומה הטבעי של הפרשה הזו היה בתיאור הדגלים בפרשת במדבר, והסימניות מסמנות שהיא לא במקומה – היא 'הועתקה' לכאן להפסיק בין הפורענות של עזיבת הר סיני "כתינוק הבורח מבית הספר" (שהתחילה התדרדרות של עזיבת ה') לפורענות של

המתאוננים, ולעתיד לבוא (כשיתבטלו כל הפורעניות) היא תחזור למקומה. הרגישות למקום – שתובן מהמשך הדברים כאן – מאפיינת דווקא את היסוד^{נז} ואת ה"צדיק יסוד עולם" (רגישות שהיא בגדר 'חוש' על־שכלי, שרק אחר כך מתלבש בסברות השכליות בהן נוקט רשב"ג). המשך דברי המאור עינים הם לפי דברי רשב"ג דווקא:

והוא כי הארון הם האותיות, שבהם המחשבה, כדמיון הארון שבו הלוחות. ומחשבה נקרא לוח, כתבם על לוח לבך (משלי נ, ג).

בתחלת הדרוש היה כתוב שהנרות והשמן הם

האמת היא יציבה
ונצחית, בלתי־
משתנה, וגדרו של
עלמא דשקרא
הוא מקום השינוי

נא וראה בתניא הנ"ל הערה א (על אותיות מחשבה: דבור מעשה שבמחשבה).

נב ראה גם הטבע היהודי מאמר "המודעות העתידית" הערה קלט.

נג שמות ל, י.

נד שבת כב, ב.

נה הקישור כאן, בין פרשת "ויהי בנסע הארץ" לתחלת הפרשה, "בהעלתך את הנרות", מתאים דווקא לדעת רבי, שהפרשה הזו כן נמצאת במקומה הנכון, ודוק.

מח שבת קטו, ב.

מט משלי ט, א.

נ עניינו של היסוד הוא סדר – ראה כללי החינוך וההדרכה תנאי וביאורו בסוד ה' לראיו ש"ח – ולכן עבדו הסימניות באות לומר שמשוהו נמצא לא במקומו לפי הסדר הנכון.

השינויים האלה, לפי מלחמת היצרים – שברגע אחד אני טוב ומעורר רחמים ובמשנהו אני רע שמעורר דין – יוצרים את התחושה שהכל שקר

בשמחה (כקשר הידוע של השפלות והשמחה^נ). השפלות היא מהמצב בהוה, מאי-ההבנה של השינויים היום-יומיים מרחמים לדין ומדין לרחמים, בנפש פנימה ובעולם החיצוני, והיא עתידה להפוך לשמחה גלויה כשיתגלה (בזכותה) שהכל רחמים.

חיות השפלות של העולם הזה, על כל שינויו, היא גם סבת הרגישות הפנימית של ה"צדיק יסוד עולם", שחש שהפרשיה כתובה לא במקומה. אפשר להבין בסברא פשוטה מדוע הפרשיה כתובה במקום הזה (כפי שמבין רבי, החי במציאות המלכות, בה כל מה שקורה בעולם הוא 'במקום'...), אבל הצדיק מסתכל על דבר ואומר 'הוא אמנם במקום שלו, אבל זהו לא המקום הראוי לו!'. הצדיק מסתכל על יהודי ומרגיש ש'הוא לא במקום' – גם אם הוא שומר תורה ומצוות ו'הכל בסדר', הוא כל כך רחוק ממהותו האמתית, ממעלתו כפי שהוא בשרשו. "איזהו חכם? המכיר את מקומו"^נ, ומי שמכיר את מקומו האמתי מיד יודע שכרגע הוא בכלל 'לא במקום'. הביטוי העיקרי לכך שמישהו 'לא במקום' הוא השינויים, התנודות והתהפוכות במצבו. השינויים האלה, לפי מלחמת היצרים – שברגע אחד אני טוב ומעורר רחמים ובמשנהו אני רע שמעורר דין – יוצרים את התחושה שהכל שקר. בתניא צריך אדמו"ר הזקן לשלול את המחשבה הזו, שהתעוררות לא יציבה היא שקרית, ולהסביר שאצל הבינוני יש שינויים נפשיים פנימיים הנובעים מהמאבק בין שתי הנפשות^{נח}. אכן, אצל צדיק-אמת השינויים הללו הם באמת

עדות לעלמא דשקרא, והוא יודע ש"ועמך כלם צדיקים"^{נט} וכולם עתידים להגיע אל "פני המנורה", למקום שאין בו שינויים (עד שבעומק התירוץ של רשב"ג, שהפרשה נתנה כאן להפסיק בין שתי פורעניות, הוא גופא מה שעורר אצלו את ה'חוש' שמהו כאן 'לא במקום' – הופעה של פסוקים נעלים כאלה בין שתי פורעניות היא עצמה דוגמה לשינוי מדין-פורענות לרחמים ושוב לדין-פורענות, המאפיינת את העולם השפל). והיכן מקומן של האותיות, בדגלים, מקום ששם נאסף הכל, מלשון דגל ואספה, והוא אין סוף ב"ה. ולמה כתבה כאן כדי להפסיק, שתענוג תמיד אינו תענוג, והבן.

המקום האמתי של הפסוקים הנפלאים הללו היה ראוי להיות בדגלי המדבר, לפני החטא. הסימניות עצמן רומזות לדגלי המדבר, המסמנים את המחנות ומציינים לכל אחד את מקומו. אם היינו במדרגה זו לא היינו נוסעים מתדרדרים מהר ה', והכל היה רחמים גלויים ללא כל שינוי, כאשר כל אחד היה בגדר "חכם המכיר את מקומו" האמתי, את הדגל לו הוא שייך – "דגלו עלי אהבה"^ס, דגל שכולו אהבה לה' ה"דגול מדבבה"^{סא} אליו נאספים כל המחנות. **דגל** בגימטריא **יחידה** – הדגל האמתי של כל עם ישראל הוא היחידה שבנפש, השווה אצל כולם^{סב}, "הוא אין סוף ב"ה". בעולם הזה צריך דבר טוב שיפסיק בין פורענות לפורענות, ובעומק צריך פורענות-דין להפסיק בין תענוג לתענוג, אך לעתיד לבוא נזכה ל"תענוג תמיד", הנפש תוכל לשאת עליה "מחיל אל חיל"^{סג} (באופן רגוע של "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"^{סד}), והפרשה תוכל לחזור למקומה האמתי והקבוע בין הדגלים.

נט ישעיה ס, כא.

ס שה"ש ב, ד.

סא שם ה, י.

סב שערי תשובה (אדהאמ"צ) ד"ה "פדה בשלום" פ"ב ועוד.

סג תהלים פד, ח.

סד ע"פ תמיד פ"ד מ"ד.

נו ראה באורך מאמר השפלות והשמחה.

נז ע"פ אבות פ"ו מ"ו.

נח תניא פ"ג.

שיעור

לימוד בלקוטי תורה בהעלתך

מקשת כנסת ישראל

קיצור מהלך השיעור

עם ישראל, מחשובי תלמידי החכמים עד ליהודים הפשוטים, עשוי "**מקשה אחת**". התבוננות במנורת הזהב מלמדת על **חשיבות האחדות** בעם ישראל, על **תיקון הנפש** ושינוי רצונותיה ועל היחס הנכון **למעלות שאדם רואה בעצמו וחסרונות שהוא רואה בזולתו**. השיעור נמסר בשיעור לכבוד היארצייט של אבי־הרב, לפני כמעט 9 שנים, והתפרסם אז במעגלים מצומצמים יותר – וכעת הוא מתפרסם לכבוד שבת בהעלתך.

רואה שרוב התכשיטים כבר הלכו מכאן ומי שנשאר הוא רק ה"ירך", שהם באמת האנשים היציבים... על כל פנים, יש לומר שההבדל בין ה"מקשה" הראשונה לשניה הוא בין "ירכה" ל"פרחה". ב"מקשה" הראשון הדגש הוא "מקשה זהב" ובשני "מקשה היא". דווקא כנגד ה"ירכה", הפשוט, צריך להדגיש את ה"זהב", וביחס למה שסמוך ל"פרחה", התלמיד חכם – הצ'אצ'קע, ה'תכשיט' – צריך להדגיש ש"מקשה היא", הכל מקשה.

לפני שנתחיל לקרוא, יש כאן גימטריא יפהפיה, מהיפות בתורה. "**עד ירכה עד פרחה**" – ביטוי הקשר בעם ישראל בין היהודים הפשוטים לתלמידי החכמים, כפי שיתבאר – הוא הוי' ברבוע, וממילא ממוצע כל מלה מארבע המלים הוא אחד ברבוע. זו גימטריא שמלמדת שהכל –

יש בלקוטי תורה מאמר יפהפה וחשוב לפרשת בהעלתך^א. כעת נלמד את ההתחלה והסוף של המאמר^ב:

רמזי "עד ירכה עד פרחה" – שני עדי התורה

הדרוש הוא על הפסוק "וזה מעשה המנרה מקשה זהב עד ירכה עד פרחה"^א. המלה "מקשה" מופיעה פעמיים, "מקשה זהב... מקשה היא". הוא יסביר שיש כאן שתי בחינות, "ירכה" ו"פרחה", יהודים פשוטים ותלמידים חכמים, 'תכשיטים'. יש מי שמחפש בשיבות 'תכשיטים', אבל אני

נרשם ע"י איתאל גלעד. ה' תמוז תשע"ז – כפר חב"ד.

א לקו"ת בהעלתך לב, ד ואילך.

ב בהשלמות נלמד גם אמצע המאמר.

ג במדבר ח, ד.

אם רוצים

שמשהו יעבור
כאן במדינה,
איזה חידוש
דבר, אז "על פי
שני עדים... יקום
דבר". לא מספיק
שיבוא תלמיד-
חכם ויאמר שכך
כתוב בתורה
וצריך לעשות כך
וכך, וכמובן לא
מספיק שיבוא
עם-הארץ ויאמר
שכך צריך לעשות

למי שלא בקי

בנביא קשה
לקרוא אפילו את
תחלת המאמר
כאן

פעמים ח — עולה 960, ה פעמים ב בחזקת
אחד, (213)5! אס כן, יש כאן תשע פעמים עד
— "עד... עד..." ועוד ירך-פרח, ונשאר עוד 10,
שתי ההין בסוף "ירכה" ו"פרחה". בלי ה-ההין
'עד ירך עד פרח' עולה 666, המשולש של לו,
שהוא עצמו המשולש של ח וגם הרבוע של ו.
מספר מיוחד, שהמלה הכי חשובה בו היא יתרון,
"כיתרון האור מן החשך" (קהלת ב, יג). עד כאן
רמזים על הפסוק.

זכריה הנביא: המנורה — "זה דבר הוי"

נתחיל לקרוא את הדרוש. כדי להבין את
ההתחלה כאן צריך לפתוח ספר זכריה, עיקר
הדיוק כאן הוא מנבואת זכריה, "מנורת זהב
כלה". למי שלא בקי בנביא קשה לקרוא אפילו
את תחלת המאמר כאן.

המנורה היא סמל — כך קוראים היום,
סמל יכול להיות גם במשמעות מאד שלילית,
ע"ז, פסל, אך בכל אופן רואים שיש סמל קדוש
מאד אם הוא במקום הנכון ובהקשר הנכון, כמו
הכרובים בבית המקדש שבהקשר הנכון ובמקום
הנכון ובמתכת הנכונה הם קדש קדשים, ובמקום
אחר הם עבודה זרה. הסמל של הקדושה הוא
ציור, הוא תואה. בלי להסתכל על המנורה לא
הייתי יכול להבין את כל הסודות שלה — ז קנים
ו-כב גביעים ו-יא כפתורים ו-ט פרחים — אבל
הסמל הוא מורכב ויפהפה, ואומר שכל מה שיש
כאן הוא סמל של עם ישראל.

נקרא בפנים: "וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ הַדָּבָר בִּי
וַיַּעֲרֵנִי בְּאֵשׁ אֲשֶׁר יַעֲדוּ מִשְׁנָתוֹ. וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה
אַתָּה רֹאֶה וַיֹּאמֶר [וַיֹּאמֶר] רֹאֵתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת
זָהָב בְּלֶה וְגִלְהָה עַל רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה גִדְתֶּיהָ עָלֶיהָ
שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוֹצָקוֹת לְגִדְתֵּיהָ אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁהּ.
וְשִׁנִּים זֵיתִים עָלֶיהָ אֶחָד מִימִין הִגְלָה וְאֶחָד עַל
שְׂמָאלָהּ. וַאֲנִי וַיֹּאמֶר אֵל הַמֶּלֶךְ הַדָּבָר בִּי לֵאמֹר
מָה אֵלֶּה אֲדֹנִי. וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ הַדָּבָר בִּי וַיֹּאמֶר אֵלַי
הֲלוֹא יָדַעְתָּ מָה הֵמָּה אֵלֶּה [בתמימה] וַיֹּאמֶר לֹא
אֲדֹנִי. וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֵלַי לֵאמֹר זֶה דְּבַר הוֹי' אֵל

כל סוגי הנשמות שבעם
ישראל הם — אחד ממש.
"עד... עד..." אפשר
לקרוא גם כמו שני עדים,
"על פי שני עדים... יקום
דבר". כמו שנראה,
החידוש של נבואת זכריה
הוא שדימוי המנורה
הוא עצמו דבר ה'. כתוב
"על פי שני עדים... יקום
דבר", כדי להקים את דבר
ה' ולהאמין בתורה —
להאמין באמת של התורה
— צריך לדעת ששני
העדים הם שני ה"עד"ים
כאן, "עד ירכה עד פרח".
גם ליהודי הפשוט יש עד
("עד ירכה"), הוא עד, וגם
לתלמיד חכם יש עד ("עד
פרחה"), הוא עד. כמו
היום, אם רוצים שמשהו
יעבור כאן במדינה, איזה
חידוש דבר, אז "על פי
שני עדים... יקום דבר".
לא מספיק שיבוא תלמיד-
חכם ויאמר שכך כתוב

בתורה וצריך לעשות כך וכך, וכמובן לא מספיק
שיבוא עם-הארץ ויאמר שכך צריך לעשות, אבל
"לא סגי הא בלא הא" — כדי להקים את דבר ה'
צריך שגם הירך וגם הפרח יעידו על אותו הדבר.
העדות הזו באה מתוך אהבת ישראל ואחדות
ישראל. הרבי תמיד חבר אהבת ישראל לאחדות
ישראל. שוב, הביטוי הכי מיוחד כאן הוא "עד
ירכה עד פרח".

מה הממוצע בין ירך ל-פרח? ראובן, ז"פ
לז (יחידה), וב"פ ראובן עולה ז"פ עד (בהכאה
פרטית, ירך פרח — י פעמים פ, ר פעמים ר, ך

כאן, הרי הרוח ישא אותנו בן רגע למקום אחר^{יב}. הרוח שייכת לאלהיה מבשר הגאולה. כאן יש אחת הרוחות החשובות בתנ"ך, "כי אם ברוחי אמר הוי' צבאות". לפי מה שאמרנו, "רוחי" היינו גילוי אליהו. לא חיל ולא כח – שכנראה גם רומזים לשרש נשמה כל שהוא – "כי אם ברוחי", שרש נשמת אליהו הנביא, והיא מה שיש לכל צדיק אמת שמנחיל לנו את הרוח שלו – האמונה, היראה והאהבה שלו (הן בחייו הן בהסתלקותו).

המנורה – כנסת ישראל

אחרי ההקדמה הזו נתחיל לקרוא בפנים:

וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרחיה. הנה מנורה נקראת כנסת ישראל שהיא קדושת כלל נשמות ישראל כמבואר במנורת זכרי' הלא ידעת מה המה וגו' ויען כו' זה דבר ה', המנורה היא דבר ה'

איזה "דבר הוי'" היא המנורה? אנחנו תמיד מביאים^{יג} מאחז"ל "דבר הוי'" זו הלכה, 'דבר הוי'" זה הקץ, 'דבר הוי'" זו נבואה^{יד}, אבל כאן אומר משהו אחר – ש"דבר הוי'" הוא כנסת ישראל, מלכות ישראל, והיא-היא המנורה:

הוא אשר בדבר ה' שמים נעשו המחיה כל העולמות שהיא כנסת ישראל על שם שמכנסת בתוכה בחינת אלהות הנקראת ישראל סובב כל עלמין כמו שכתוב ויקרא לו אל אלהי ישראל

המלה ישראל היא גילוי אלקות, ודווקא בחינת הסובב כל עלמין – גילוי שלמעלה מיכולת כלי העולמות להכיל בפנימיות, ישראל אותיות לי ראש^{טו}. זה מה שה' המשיך לתוך תודעת יעקב אבינו, "ויקרא לו אל אלהי

זְרַבְבָּל...".^ה האם בהמשך מוסבר מהי המנורה? יש קצת הסבר, אבל כאן יש תשובה כללית שהמלאך אומר לנביא זכריה "זה דבר הוי'" – המנורה שראית "זה דבר הוי'".

יש בתורה שמונה פעמים "זה הדבר אשר צוה הוי'", הנבואה המיוחדת של משה רבינו^ו, אבל הביטוי "זה דבר הוי'" לא כתוב בשום מקום אחר בתנ"ך. שוב, יש הרבה "דבר הוי'", אבל המשפט "זה דבר הוי'" מופיע רק כאן. סימן שיש איזו התנוצצות מאד גדולה של נבואת משה רבינו בנבואה הזו של זכריה. המלאך אומר לו "זה דבר הוי' אל זְרַבְבָּל". הוא מבית דוד, והוא בא מהגולה שנזרעה בבבל, זרע־בבל^ז. כעת נראה איך הוא מסביר מיהו זורבבל וכו'. רק

קראנו כדי לראות שאדמו"ר הזקן מביא פשט, שמי שקורא את התנ"ך כמו שצריך רואה ש"זה דבר הוי'" היינו המנורה שאתה רואה – הוא ראה מנורה, ציור, והציור הזה הוא "דבר הוי'". מה דבר הוי' אל זורבבל (מה 'אומרת' המנורה לזורבבל)? "זה דבר הוי' אל זְרַבְבָּל לאמר לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר הוי' צבאות^{טז}. אתמו' דברנו על רוח הצדיק, שכוללת אהבה יראה ואמונה^{יז}. אמרנו שכל רוח שייכת לאלהיה הנביא, אבל לא הזכרנו עוד רוח שיש אצלו: כתוב שה' לוקח את אליהו ברוח ממקום למקום – עובדיה שואל איך יאמר שהוא

ה זכריה ד, א'ו.

ו שמות טז, טז וזלב; לה, ד; ויקרא ח, ה; טו, יז; ב; במדבר ל, ב; לו, ב.

ז רש"י על במדבר ל, ב (ע"פ ספרי מטות).

ח ראה סנהדרין לז, א.

ט "לא בחיל ולא בכח" עולה עד עד, רמז ל"עד ירכה עד פרחיה" הנ"ל. "זה דבר הוי' אל זְרַבְבָּל לאמר לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר הוי' צבאות" עולה זך פעמים עד, ודוק.

י שיעור ליל ה' תמוז תשע"ז.

יא תניא אגה"ק טז.

יב מלכים"א יח, יב.

יג ראה **אשא עיני** מאמר "דבר הוי' זה הקץ". ובכ"מ.

יד שבת קלח, ב.

טו ספר הליקוטים וישב. ובכ"מ.

ישראל^{טז}. בכל אופן, כעת הוא לא מדבר על ישראל אלא חוזר לכנסת ישראל:

כנס"י כ"אדם המבולבל"

והיא כוללת כל הנשמות מגדולי הצדיקים ועד פחותי ערך

המנורה היא כנסת ישראל הכוללת את כל הנשמות, מהפרד (גדולי הצדיקים) ועד הירך (פחותי הערך).

ועל כן כתיב אל זרובבל אדם המבולבל

ווארט חזק: בהתחלה, כל זמן שאין אחדות בעם ישראל, האדם הזה – שיעור הקומה של עם ישראל – הוא מבולבל.

מה הבלבול שלו? שיש בו דעות שונות ומשונות שמושכות לקצוות שונים לגמרי, אחד נגד השני, מפלגות-מפלגות בעם ישראל. אם באים למציאות שיש הרבה מפלגות, כל אחד רב עם השני – כמו המציאות היום – עם ישראל, האדם, מבולבלים. כך היה בתחלת בית שני, היינו בבלבול. הבלבול הזה הוא תוצר של גלות בבל, כמו

שאמדנו שהפשט של זרובבל הוא על שם בבל. בבל הוא לשון בבלול. ומהו הבלבול שיש בתוך עם ישראל?

טוב עם רע זרע אדם זרע בהמה שמשים עצמו כבהמה שמהלך אחר שיחה נאה, עיקר הווארט כאן שהתיקון, המנורה

הטהורה, "מקשה זהב... מקשה היא", "עד ירכה עד פרה", היא כאשר אין יותר ערבובייה ובלבול של טוב ורע בעם ישראל, כאשר הכל זהב נקי, מקשה אחת של זהב נקי וטהור. הוא יסביר איך מגיעים לכך. אבל בהתחלה יש בעם ישראל בלבול של טוב ורע, כי יש בעם ישראל "זרע אדם זרע בהמה"^{יז}, צדיקים וההפך, אנשים שהולכים אחרי התאוות הבהמיות שלהם. הדוגמה שלו לאדם פחות ערך, "שמשים עצמו כבהמה", היא "שמהלך אחר שיחה נאה"^{יח} – מעניינת אותו איזו חדשה בעיתון או ברדיו, שיחה נאה. יש כאן חיזוק למה שדברנו לאחרונה^{יט}, שזהו הסימן שהוא בכי רע. אדם שמתעניין רק בכך, שחייב לפתוח חדשות כל שעה, לא רק שהוא מבולבל הוא אלא מוסיף בלבול לעם ישראל, זהו הדבר שמבולבל את כולם. הוא נמשך אחר שיחה נאה שאין בה שום ערך ולהפך, רק מקלקלת את הערכים האמתיים של הנפש. כל זמן שיש זרע אדם זרע בהמה בערבובייה עם ישראל נקרא זרובבל, אדם מבולבל, וצריך לצאת מכך.

"מעשה המנורה מקשה" – תיקון הבלבול בשבירת המדות ובטול הרצון

ועל זה אמר הכתוב וזה מעשה המנורה מי שרוצה לצאת מבחינת רע ולעשות עצמו מנורה מי שרוצה לתקן את המנורה – "מעשה" לשון תיקון^כ – שתהיה מנורה יפה של עם ישראל, לצאת מהרע של עצמו ובעיקר לתקן את הכלל, מה הוא צריך לעשות? הפסוק מלמד את הסדר:

יעשה כסדר הזה מקשה שמתחלה היה כבר עגול ופרש"י עשת של כבר זהב היתה ומקיש בקורנם וכי לפשט אבריה יש כאן דבר מעניין. הייתי יכול לחשוב

יז ירמיה לא, כד.

יח ראה ב"ב עח, ב.

יט שיעור שבת פרשת נשא תשע"ז.

כ ראה בראשית רבה יא, ו (ובכ"מ); פסיקתא רבתי ו; זהר ח"א מז, ב.

כל זמן שאין אחדות בעם ישראל, האדם הזה – שיעור הקומה של עם ישראל – הוא מבולבל

הדוגמה שלו לאדם פחות ערך, "שמשים עצמו כבהמה", היא "שמהלך אחר שיחה נאה" – מעניינת אותו איזו חדשה בעיתון או ברדיו

הטבע הראשון של האדם הוא העשת, ובו יש רצונות – יש רצונות של השכל שלו, יש רצונות בטן שלו, יש כל מיני רצונות לאדם

צריך לקחת קורנס ולהקיש, לשעבד את כל הרצונות – אלו שבאים מהשכל, מהלב, מהבטן, מהכל יהיה משועבד לרצון ה', לרצון התורה

כן יעשה האדם בעצמו לשבר המדות שיתבטלו מצורתם צריך לבטל את המדות מהצורה הגלמית שלהן – הטבע הראשון שלהן, העשת שלהן. הוא אומר שהטבע הראשון של האדם הוא העשת, ובו יש רצונות – יש רצונות של השכל שלו, יש רצונות בטן שלו, יש כל מיני רצונות לאדם. כל הרצונות הללו מבולבלים, לא מתוקנים, וצריך לקחת קורנס ולהקיש, לשעבד את כל הרצונות – אלו שבאים מהשכל, מהבטן, מהלב – כך שהכל יהיה משועבד לרצון ה', לרצון התורה.

כמאמר בטל רצונך מפני רצונו ומה שלמעלה יהיה למטה ויתערב וד"ל.

קודם רצית משהו חזק בשכל, וקעת התורה אומרת שלא צריך לרצות זאת. הרב מלמד את

התלמיד שמה שרצית בשכל הוא טעות חמורה ביותר, תוריד אותו – לפחות צריך לדכא את הרצון הזה. לא כל אחד יכול להפוך או לבטל לחלוטין את הרצון השלילי, אבל לפחות צריך להדחיק אותו, כמו שדברנו הרבה פעמים בתורת הנפש שיש הדחקה מכוונת^{כב}. הדחקה היא לא טובה כאשר היא לא מכוונת, לא מודרכת על ידי השכל של הקדושה, על ידי המודע – כשהדבר לא מודע כלל. אבל הדחקה מודרכת ומכוונת על פי השכל של התורה רצויה מאד, עליה כתוב "בטל רצונך"^{כג}. כך הוא מוריד רצונות ומעלה רצונות, שרצונות שהיו למטה עולים, כלומר נחשבים כדברים חשובים באמת, ורצונות שהיו למעלה יורדים, כשהוא מבין ומבטל את עצמו

שמקשה היא המצב הראשוני. הפירוש של "מקשה" הוא לא לעשות מגופים נפרדים ואחר כך לחבר, אך הייתי יכול לחשוב ש"מקשה" והמצב הראשוני הם היינו הך, ומסביר שלא כך. עיגול אחד של זהב אינו מקשה – המקשה היא על שם הקשת הקורנס. רק אחרי שמכים הרבה בחומר הגלם של זהב, העשת של זהב, מקבלים מקשה. חומר גלם אינו מקשה, ורק אחרי שמרביצים לו והוא נעשה רך ואפשר לעצב אותו בצורה הרצויה הוא מקשה. במצב הראשוני יש פסולת שמרוכזת בכל מיני מקומות, הזהב לא אחיד. כשעושים אותו מקשה, לאט לאט עם ריבוי הכאה, משוים אותו וגם מוציאים ממנו את הפסולת. אם כן, הדבר הראשון הוא מקשה, לעשות את חומר הגלם שלך מקשה. התכלית

של ההקשה היא להוציא את הקנים ואת כל קישוטי המנורה.

ועל ידי הכאת הקורנס יורד זהב עליון למטה ותחתון עולה למעלה עד שנתערב כל הזהב ומתבטל מצורתה הראשון,

הייתי חושב שהמקשה היא עדיין צורה גלמית, אך אומר ש"מקשה" היא אחרי שקבלה את צורת המנורה, והחידוש שהיא "מקשה", הכל מעשת אחת. הצורה הראשונה התבטלה. ורמז נאה לכך ש"מקשה" כולל את כל מעשה המנורה: **מנורה** במ"ס שוה 58, **חן** – המנורה היא עיקר החן של בית המקדש – וזהו בדיוק הערך של **מקשה** במ"ס, **חן**! הכל כלשון סיום נבואת המנורה של זכריה (הפטרות שבת פרשת בהעלתך ושבת חנוכה) – "תשאית **חן חן** לה"^{כד}.

כב ראה לדוגמה **אוצר הנפש** ח"א עמ' קג.

כג אבות פ"ב מ"ד.

כד זכריה ד, ז.

שהרצון הזה לא חשוב ויתכן שהוא גם שלילי. עד כאן הוא פרש רק את המלה "מקשה".

הרע של חברי מחני והטוב שלי מחנו

כעת נדלג לסוף המאמר:

אך העיקר שצריך להיות אחרות נמור זה עם זה עיקר תיקון המנורה הוא אחדות גמורה "זה עם זה" – הדרך עם הפרח, היהודי הפשוט עם התלמיד-חכם. לכן המאמר הזה הוא אחד החשובים בכל החסידות. איך שמסביר כאן יתכן שלא מוסבר בשום מקום אחר, וזהו יסוד היסודות של מה שרוצים מאתנו בעבודתנו את השי"ת.

איך מגיעים לאחדות?

שלא יביט ברעת חבריו וכו'.

הדבר הזה רמוז גם בתניא^{כד}. אדמו"ר הזקן מביא את הפסוק "ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם"^{כה} – פסוק שלא ימיש מפין ומזכרון. יש באהבה נשיאת הפכים – לא שאיני מודע לרעה שלך, אבל "וירא און ולא יתבונן"^{כו}.

הביטוי כאן הוא "שלא

יביט ברעת חברו", כמו

"לא הביט און ביעקב"^{כז}.

לעומת ראייה, שהיא בלי

תשומת לב – "וירא און",

אבל "ולא יתבונן" –

הבטה היא שימת לב. צריך

לא להביט ברעת החבר,

לא לשים לב לרעה שלו.

איך עושים זאת?

והיינו שידע שיש למעלה מנורה מקשה שהעליון ירד למטה והתחתון עולה למעלה שהרע יורד לפעמים למטה ונכנס באדם רע ולהיפך עשיית איזה מצוה מאדם רע לפעמים עולה למעלה ונוטל אחר, אם אני נמצא למעלה, אם אני תלמיד חכם, אני צריך להיות מודע תמיד שמאד יתכן

כד אגה"ק כב.

כה זכריה ח, יז.

כו איוב יא, יא.

כז במדבר כג, כא.

– ולחשוב שמסתמא זו אכן המציאות – שההקשה של כללות ה"מקשה" הורידה את הרע שהיה בי והוא התלבש בתוך אדם פחות-ערך בכללות. הוא אמנם פחות-ערך, אבל בעצם העבירה שלו היא היצר הרע שלי שהגיע אליו. גם אותו אדם פחות ערך הוא מה"דיקנין שבך", ש"מלאים מצוות כרמון"^{כח}, אבל יתכן שהמעשה הטוב שהוא עשה פעפעע ועלה עד אלי וגרם לי לעשות טוב. עשיתי איזה מעשה טוב, יתכן שהוא בהשפעת מישהו אחר.

הוא מתאר מהי אחדות, שכל דבר טוב שאני עושה – ומודה לה' – יתכן שהגיע אלי מאיזה רשע, מי שאני מחשיב כרשע. דווקא הטוב שלי ממנו והרע שלו ממני. זהו תכנות חשיבה, ואם אני מצליח לתכנת את עצמי כך – תכנות אמת – שהטוב שלי מהחבר שלי, ובדרך כלל זהו חבר נחות ופחות, והרע שלו הוא מהרע שלי, נעשה "עד ירכה עד פרחה מקשה היא", כך נעשית אחדות ישראל, וכל קדושת המנורה תלויה בה. וכל אדם צריך לתלות החסרון בו והטוב שלו שמא הוא מאחר שעלה למעלה ורעת אחרים שמא הוא שלו שירד למטה

זהו היסוד של "פרק בעבודת ה'"^{כט} – את החסרון אדם לא צריך לתת למישהו אחר, אלא לקחת לעצמו. כאן הוא מוסיף שצריך לחשוב שהטוב שלי בא מהחבר והרע שלו בא ממני.

אחדות הירך והפרחים – הדרך להדלקת המנורה

ואז יהיה באמת אחד הירך עם הפרחים שכל אחד יחזיק עצמו לבחינת ירך ולחבירו בחינת פרח וחבירו להיפך

התכלית של מעשה המנורה היא "עד ירכה עד פרח" – קשר בין היהודים הפשוטים ל'פרחים', שהוא גם קשר בין היהודים שאינם שומרי תורה ומצוות ליהודים שכן שומרים תורה

כח ברכות נז, א.

כט לב לדעת עמ' א ואילך.

איך שמסביר כאן
יתכן שלא מוסבר
בשום מקום אחר,
וזהו יסוד היסודות
של מה שרוצים
מאתנו בעבודת ה'

כן גשמי, שישרה ויתלבש בו. מעשה המנורה הוא תיקון מציאות הגשם, בעולמות. כנסת ישראל היא אותו דבר בדרגת נשמות. דבר הוי' הוא אלקות. הגם שהוא אומר שמדובר במלכות דאצילות – היא אלקות. זו דרך אחת להבין כאן, שמנורה-כנס"י-דבר הוי' היינו עולמות-נשמות-אלקות, שבשרש הכל אחד – מלכות דאצילות. יש עוד דרך שאפשר להסביר: אם אמרנו שדבר הוי' הוא אלקות וכנסת ישראל היא ישראל, יש לנו שנים מתוך השלישיה הכי עיקרית – ישראל אורייתא וקוב"ה. נשים לב, לא להתבלבל – כמו זרובבל – שכאן "דבר הוי'" לא קשור לתורה, כמו בדרך כלל. כאן רוצים לומר שההבדל בין דבר ה' לבין סמל המנורה הוא בין האלקות לתורה. כל צורה מוחשית היא תכלית התורה, שמאפשרת להלביש דברים רוחניים ואפילו אלקיים בצורה – המשכן הוא הכח להלביש אלקות במשהו גשמי, וזהו כח התורה שכתובה "אש שחורה על גבי אש לבנה"^ל. **אש, צורה,** בגימטריא **מנורה**. אם כן, בשלישיה זו אומרים ש"דבר הוי'" הוא אלקות, כנסת ישראל היא ישראל והמנורה היא התורה.

היות שכל תוכן המאמר כאן הוא שמתוך התבוננות במנורה, בעשית המנורה, אפשר להבין מהי אחדות ישראל – סימן שעל ידי ההתבוננות בתורה בכלל מגיעים לאחדות, שהתורה נתנה לנו כדי שנגיע לאחדות אמיתית, החל מהדבר הכי פשוט בישיבה, שצריך כל הזמן להדגיש כאשר מחנכים, שיש דבר שהתלמיד החלש מבין והתלמיד הפקח לא מבין (לפחות בהשקפה ראשונה), וכן להפך. באגרת הקדש בה אדמו"ר הזקן מביא את הפסוק "איש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם" הוא כותב את הכלל הגדול "שכל אחד מתוקן מחברו". התכל'ס של המנורה היא "שכל אחד מתוקן מחברו" – מקבל את התיקון שלו מהחבר שלו. עד כאן.

ומצוות. כך צריך לתכנת את הראש: אני בעצם ירך, ואם זכיתי לאיזה פרח קבלתי אותו ממישהו אחר, כמו שהבעל מביא הביתה זר פרחים – כל פעם שאני זוכה לעשות דבר טוב מישהו העניק לי פרח. כך אני צריך לחשוב, והחבר צריך לחשוב הפוך – לחשוב על עצמו שהוא ירך ואני פרח. מה קורה כשמתאחדים כך באמת?

ואז יכול אהרן הכהן להדליק אש בכל ה' נרות שהוא כהן גדול רב חסד שכל החסדים בו יוכל להמשיך מאהבה רבה לאהבת עולם ואז ממילא יהיה תוכו רצוף אהבה בהתגלות לבו כרשפי אש וכו'. וזהו בהעלותך את הנרות שאהרן יעלה אותם. אהרן הכהן הגדול צריך להמשיך מה"אהבה רבה" שלו ל"אהבת עולם" שלנו, לעורר בנו את האהבה "עד שתהא שלהבת עולה מאליה"^ל – **שלהבת של אהבת "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך"**^{לא} – ואז מה"רפידתו זהב" (של מנורת הזהב) מגיעים ל"תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים"^{לב}, התעוררות אהבה של כל הנשמות ב"רצוא ושוב".

מנורה-כנס"י-דבר ה' – עולמות-נשמות-אלקות – אורייתא-ישראל-קוב"ה

נחזור דגע להתחלה: הוא מקיש שלשה דברים – המנורה, כנסת ישראל, דבר ה' (ו' בדבר הוי' שמים נעשו"^{לג}). איך נבין את היחס בין שלשת הדברים שהוא משווה? הרי כל אחד נשמע לי אחרת לגמרי. היות שיש כאן שלישיה חשובה, צריך להקביל למשהו שאנחנו מכירים: הדבר הראשון שבא לומר הוא שהם כנגד מונחי הבעל שם טוב עולמות-נשמות-אלקות^{לד}: המנורה היא סמל במציאות, זהב, גשמיית – לקחת משהו רוחני ולתת לו איזה בסיס, איזה

ל שבת כ, א (הובא ברש"י על שמות כז, כ; במדבר ח, ב).
לא דברים ו, ה (וראה **אותיות לשון הקדש** אות ש).
לב שה"ש ג, י.
לג תהלים לג, ו.
לד כש"ט (קה"ת א). ראה **סוד ה' לראיון ש"ד**.

לה ירושלמי שקלים פ"ו ה"א; זהר ח"ב פד, א; שה"ש רבה ה, טו.

ביאורי תפלה

תפלת שמונה-עשרה

תשובה כפולה

"וְאִשְׁבִּיבָה שְׁפָטֶיךָ כְּבָרָא שְׁנָה וְיַעֲצִיבָה כְּבִתְחִלָּה"^ב
שנאמר לאחר קלקול המשפט בין אדם לחברו,
"שְׁרִיבָה סוּדָרִים וְחִבְרֵי גִנָּבִים בְּלוּ אֶהֱבֵה שְׁחָד וְרִדְף
שְׁלֹמֹנִים יָתוּם לֹא יִשְׁפֹּטוּ וְרִיב אֱלֻמָּנָה לֹא יָבוֹא
אֲלֵיהֶם"^ג. מכח התשובה אל ה' – "השיבנו"
– זוכים לתיקון מערכת המשפט – "השיבה".

שתי התשובות הן על דרך שתי שבתות –
שבת קרובה ללשון תשובה, ומבואר בקבלה
וחסידות ששבת היא ממש לשון תשובה –
"אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן
מיד נגאלים"^ד. אם כן, יש לומר ששבת ראשונה
היא תשובה אל ה' בכלל והשבת השניה היא
מה ש"מפקחין על עסקי רבים בשבת"^ה, ודוק
(ו"מיד נגאלין", צרכי צבור).

בינה ויסוד

לפי האר"י, ברכת התשובה היא כנגד הבינה,
"ולבבו יבין ושב"^ו (ולכן בחתימת הברכה יש
לכוון הוי' בניקוד צירה, ניקוד הבינה), וברכת
השיבה שופטינו כנגד היסוד, תיקון הברית
(ובחתימתה יש לכוון הוי' בניקוד שורוק).
הקשר בין הבינה ליסוד הוא סוד תיקון המלך

השיבנו אבינו לתורתך, וקרַבנו מלַכנו
לעבודתך... בְּרוּךְ אַתָּה יי' הַרוֹצֵה בְּתִשְׁבּוּבָה.
השיבה שופטינו כְּבָרָא שְׁנָה וְיַעֲצִיבָה
כְּבִתְחִלָּה... בְּרוּךְ אַתָּה יי' מִלֵּךְ אוֹהֵב צִדְקָה
וּמִשְׁפָּט.

שתי ברכות בתפלת שמונה עשרה מתחילות
בלשון דומה: הברכה החמשית, ברכת התשובה,
"השיבנו אבינו לתורתך", והברכה האחת עשרה
"השיבה שופטינו" – השיבנו-השיבה משרש
שוב באותו משקל ובראש הברכה ("בתר רישא
גופא אזיל"^ז).

ומובא באבודרהם כי י"ג הברכות האמצעיות
מכוונות שש כנגד שש, שש הראשונות צרכי
היחיד ושש האחרונות צרכי הצבור, ולבסוף
שומע תפלה כנגד כולן. ומבאר ש"תקע בשופר"
היא כנגד חונן הדעת, "ואחר כך אומר השיבה
שופטינו כנגד השיבנו".

יש כאן שתי תשובות: התשובה הראשונה
היא בעיקר תשובה אל ה', בין אדם למקום
("לתורתך... לעבודתך"), ואילו התשובה השניה
היא בעיקר תשובה אל הצדק והמשפט, בין
אדם לחברו. נוסח הברכה "השיבה שופטינו
כבראשונה ויעצינו כבתחלה" מיוסד על הפסוק

נערך ע"י יוסף פלאי לפי רשימת הרב.

א שרש **שוב** במשקל אחר ובאמצע הברכה יש גם
בברכת "וירושלים עירך ברחמים תשוב" ובברכת רצה
והשב את העבודה".

ב ישעיה א, כו.

ג שם פסוק כג.

ד שבת קיח, ב.

ה ע"פ שבת קנ, א.

ו שער הכוונות דרושי העמידה דרוש ו.

ז ישעיה ו, י.

ברכת השיבנו היא כנגד "רחום" וברכת השיבה שופטינו כנגד "נצר חסד".

"רחום" רומז לרחם האם, מקור התשובה (בבינה-אמא כנ"ל). "נצר חסד" היינו היסוד הנוצר-שומר את טפת החסד ("חסד אתגלי בפומא דאמה"^{יב}), נצירת ושמירת הברית. טפת החסד היא טפת ה"אין" האלקי, מקור נשמות ישראל, בסוד "אין מזל לישראל"^{יג}.

הששי משבעה מלכין קדמאין דמיתו, "שאול מרחבות הנהר"^ח – שאול הוא היסוד^ט (שייך גם לשאול מלך ישראל, "מלך אוהב צדקה ומשפט", "המלך המשפט", ו"רחבות הנהר" היינו הבינה, "נהר יצא מעדן").

עוד ידוע^{יא} שי"ג הברכות האמצעיות בתפלת שמונה עשרה (שכולן בקשות, עיקר ענין התפלה) הן כנגד י"ג מדות הרחמים של השי"ת. לפי זה,

ח בראשית לו, לו; דברי הימים א, מח.

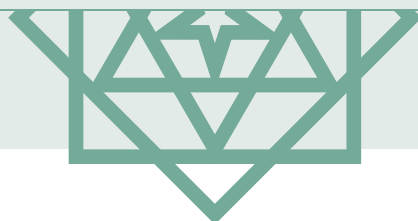
ט ע"ח ש"ח פ"ד.

י בראשית ב, י.

יא רבינו בחיי דברים יא, יג. וראה שעה"כ דרושי העמידה ו.

יב לפי זהר ח"ג קמב, א.

יג בעש"ט עה"ת לך אות כו ע"פ שבת קנו, א.

המשך מעמ' 9 <<<

זה בדיוק מה שקרה בעולם. [אין אפשר לקרוא לכך שבירת הכלים, אם אין שום ממשות של כלי – איפה השבירה?] עכשיו לומדים בבא קמא בישיבות, ויש מחלוקת רב ושמואל אם המזיק דבור הוא ההבל או החבטה^{טו}. אם אומרים שהעיקר הוא ההבל (שגם שמואל בסוגיא שם מודה שהוא מזיק) – סימן שההבל הוא הכלי, מה שנשבר הוא ההבל.

בכל אופן, לחיים לחיים, העיקר שיהיו הרבה אורות והרבה כלים, שהאור יכיר את מעלת הכלי, את שרש הכלי בעצם – כמו שאמרת במאמר בחתונה, "הכל היה מן העפר" – ושיהיה "בו ירוץ צדיק ונשגב".

היינו בחינת יחיד, שבו "חביון עוז העצמות" ממש. בכל אופן, אפשר לומר – לא ראיתי כתוב, אבל מסתבר לי – שכאשר אומרים שבעולם התהו היו כלים מעטים הכוונה שהיו רק כלים מתוך התעבות האורות, אבל כנראה לא היה שם הכלי הממשי, ריבוי הכלים מצד הרשימו. בעצם, התעבות האורות שייכת ל"אנא אמלוך" של עולם התהו – כשיש למישהו הרבה אור, והוא מרגיש את עוצמתו ומנכס אותו לעצמו, הוא מרגיש שהוא צריך להיות מלך (לעומת זאת, ברשימו אין את החוויה הזו, והוא 'לא שייך' לחווית עולם התהו). אם יש רק חלל בלי כלי, רק חווית אור בלי מציאות הרשימו, הכלי חלש וקטן, אי אפשר להכניס בו שום דבר – הכלי מיד ימות וישבר. [הוא ייעשה חלל, ימות]. כן,

טו בבא קמא נ, ב.

הסיפור החסידי

ה'בית אהרן' מקרלין | איש האלקים

רבי אהרן פרלוב מקרלין-סטולין, מחבר הספר בית אהרן, היה האדמו"ר הרביעי בשושלת חסידות קרלין ואחד מגדולי האדמו"רים בליטא בדורו. נולד בא' בסיוון תקס"ב לפייגא ולרבי אשר מסטולין, בנו של רבי אהרן הגדול מקרלין מייסד החסידות. נשא לאשה את חוה, בתו של רבי מרדכי מקרמניץ בן רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב. בשנת תקפ"ז, בהיותו בן עשרים וחמש, התמנה לאדמו"ר בקרלין במקום אביו, ובהמשך עבר להתגורר בעיירה סטולין הסמוכה. בנוסף לגדלותו בתורה, נודע רבי אהרן גם בכוח הנהגתו - ותחתיו התרחבה מאוד חסידות קרלין ועיירות רבות הצטרפו אליה. הצדיק תמך גם ביישוב החסידי בארץ ישראל ופעל לחיזוקו, ובין השאר פעל לחידוש בית הכנסת של רבי מנחם מענדל מוויטבסק בטבריה. נסתלק בי"ז בסיוון תרל"ב, בדרכו לחתונת נכדתו, ונטמן בעיירה מלינוב שבווהלין. לאחריו קיבל את הנשיאות בנו רבי אשר מסטולין.

הנהר, והודיעו להרב הקדוש, ושלח איש אחד לקרוא לו, ולא רצה הבחור ללכת, כי הבין אשר מסתמא רוצה הרב להזהירו בדבר הזה, ואז אדמו"ר זצ"ל שלח איש נכבד מאד לקרותו, לאמור הרה"ק רוצה לדבר עמך שני דברים, ומבקש מאד שתבוא אליו, ונתרצה הבחור לילך. והרב הקדוש היה לפני התפלה, כנראה בבוקר, ואמר להקהל שיתפללו הם והוא ימתין על הבחור ויתפלל אחר כך ביחידות. כשבא הבחור נתן לו שלום ואמר לו בזה הלשון: "בני, הייתי רוצה לשאול אותך שני דברים, אך היות ועדיין לא התפללתי וכבר מאוחר, אבקשך שתשב על הספסל" (שם, ב"הייליגער הייזער", הבתים הקדושים שבחצר הקדש, ניצב ספסל על יד קיר המזרח, וישב הבחור על ספסל זה). והרב הקדוש עמד אצלו והתחיל להתפלל בקול נמוך מן "לעולם יהא אדם" כסדר עד "עלינו", והבחור ישב ושמע תפילתו, וכל תיבה ותיבה שיצא מפי הרה"ק ירדה לחדרי בטנו, וכמו סיכות ומחטים דקרוהו התיבות מכל צד. אחר התפלה שאל אותו הרב הקדוש "מה אתה חושב, בני?", והשיב לו הבחור "אני חושב

מעשה באיש אחד, שמו ר' יונה לייב, עוד מחסידי הסבא קדישא מסטולין, ואחר כך היה מאנשי הרה"ק ה'בית אהרן' זיע"א, והנ"ל כשנפטר השאיר בן יחיד יתום ר"ל. ויתהלך הנער בלא שום השגחה, כי אמו גם כן נפטרה. כשהיה בן חמש עשרה שנה השכיר עצמו אצל דייטש (גוי) אחד, והדייטש היה לו "ברלינע" (כנראה ספינה קטנה) והיה הולך עם הברלינע לעיר, לקייעו ולעוד איזה עיירות, ומביא משם סחורות, והיתום היה נוסע על הברלינע. והדייטש היה לו בת יחידה ורצה הבחור היתום הנזכר לישא הבת שלו, והסכימו ורק באופן שימיר דתו להשתמד רח"ל ואחר כך ישא אותה. הכלל, אנשי שלומנו חסידי קרלין נתוודע להם הדבר והם הכירו את אביו של היתום הנזכר ר' יונה לייב ע"ה, שהיה איש חשוב מאד, וספרו הדבר לפני רבי אהרן, ואמר להם כשיהיה הבחור בפינסק עם הבערלינע אולי באפשרי להביאו אצלו. וכך היה בזמן מה שבא הדייטש עם הברלינע לפינסק על נערך ע"י יהודה הס.

לעצמו. "איש האלהים" דבוק תמיד למעלה, וכפי שאמר רבי מאיר'ל מפרימישלן – "מי שקשור למעלה לא נופל למטה". לולי הסכמתו ובחירתו, גם רגלו לא היתה כואבת. מדוע הוא בוחר בכך? הצדיק מקיים בעצמו "מן ההר אל העם", כאשר הוא יורד ברצון מדבקותו בה', "מן ההר", כדי להתמסר "אל העם" (כפי שמדגישה התורה ביחס למשה רבינו, "איש האלהים", עליו נאמר ש"חציו ומטה 'איש' וחציו ומעלה 'אלהים'"). ה"חציו ומטה 'איש'" הוא המעורבות שלו עם הבריות והדאגה האישית לכל אחד ואחד. הדאגה ל"שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב" (כלשון משה רבינו על עם ישראל), היא הגורמת לכאב הרגלים של הצדיק – כואב לו, פיזית ממש, על מצבו של העם.

הדבר נרמז כבר בתשובתו של הרבי מסדיגורא: החלוקה של "איש האלהים", שייכת בקבלה לספירת התפארת, היא מדת הרחמים. החלק העליון שלה, הקשור למעלה, הוא החלק המתבטא בדבקות. ואילו החלקים התחתונים משפיעים כלפי מטה – אל ספירות הנצח וההוד, "תרין שוקין".

כפי שמובע בסיפור, ההזדהות והרחמים על העם אינם מפריעים לדבקותו של הצדיק בה'. אדרבא, מצד הצדיק, תכליתה של הדבקות היא לעורר רחמים על העם ולתת מענה לכאב הרגלים ממנו הוא סובל. כך, שתי המדרגות הללו מתחברות – והדבקות בה' מתקיימת ברוזמנית עם כאבי הרגלים, כאבי ההזדהות והרחמים.

להשאיר ולא ללכת מכאן", והשיב לו הרה"ק "ברכה תנוח על ראשך, השאר כאן בני".

ונשאר אכן הבחור ג' שנים אצל הרה"ק, ובכל שבת ויום טוב היה מוכרח הבחור לישב סמוך לו אצל השלחן, ואחר ג' שנים אמר הרב הקדוש לבחור "כעת אתה יכול לנסוע לכל מקום – נפשם בהם תתעטף, אתה צריך להקיף את עצמך בין חסידים". לצד כח התפילה, הסיפור מגלה גם את מדת הרחמים בנפשו של רבי אהרן. הירידה לתוך נבכי נפשו של היתום העזוב, תוך הזדהות עם צרתו, קשורים ביכולת לעורר אותו על ידי התפלה (שנקראת "רחמי"). גם הנכונות לקרב ולהצמיד אותו אליו למשך שלש שנים, היא ביטוי חזק לרחמים הללו.

כדי להעמיק עוד יותר את ההבנה במה שהתחולל שם, נקשר זאת לסיפור נוסף על תפילתו של הצדיק:

פעם סבל ה'בית אהרן' בכאב הרגל, ובכל זאת בעת התפילה התגבר כארי כדרכו, ושאלו לו איך אפשר להתפלל כך כשכואב. ואמר: "כשכואב למטה האם אי אפשר להתפלל למעלה?!". וסיפרו זה לחתנו הרה"ק רא"י מסדיגורא זי"ע ואמר שזה על דרך שאמרו חז"ל "איש האלהים", מחציו ולמטה 'איש', מחציו למעלה 'אלהים', שהלמטה לא מפריע לדבקות השי"ת למעלה.

לכאורה, זהו סיפור על דבקות בלבד – ומדוע אנו מקשרים זאת לרחמים? אך בחסידות ידוע, כי כל מה שקורה אצל צדיק-אמת הוא בבחירתו ובכוונתו, כש"צדיק גוזר והקב"ה מקיים" גם ביחס

לגעת בנפש עם הזמן

הצטרפו למפגש השבועי

עם נגיעות של חינוך, זוגיות, העמקה
לפי תורת הבעל שם טוב

20:30

זום

ימי שלישי

הצטרפות ללא עלות לזמן מוגבל! ➔

בראשית
הרב נחמיה

תורת
הנפש

לפרטים
02-5662323

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

יחס לבעל שנפטר

לצערי הרב בעלי נפטר לא מזמן ויחד עם הקושי הגדול התעוררו אצלי הרבה שאלות על המצב בו אני נמצאת – בעצם, מהי מערכת היחסים שיש לי עכשיו עם בעלי? האם הוא שומע אותי כשאני מדברת אליו בדיבור או במחשבה? האם זה נכון לעשות זאת בכלל? מה אני בשבילו עכשיו? מה יקרה אם אתחתן בשנית? האם הקשר שלי לבעלי הראשון יתנתק? למי אהיה קשורה בתחיית המתים? האם אקבר ליד בעלי הראשון? אני חושבת עליו הרבה ומשתדלת מאוד לקיים מצוות לעילוי נשמתו, מה שמרגיש לי שמחזיק את הקשר ביננו. האם זה דבר נכון? מה ה' רוצה ממני בסיפור הזה?

מענה:

הצטערתי לשמוע על פטירת בעלך ע"ה, שיהיה זכרו ברוך ושיהיה לו גן עדן של אור (א ליכטיגען גן עדן). המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ומכאן ולהבא אך טוב וחסד ימצא אתכם כל הימים. הקשר שלך לבעלך הוא נצחי, כתוב בפירוש בזהר ובאר"י, שגם אם אלמנה מתחתנת

תלויה הגאולה ("עד שיכלו כל הנשמות שבגוף" העליון). בברכה לשמוע ממך בשו"ט.

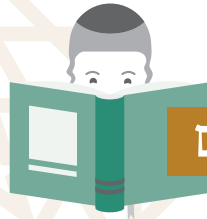
ברכה למסיבת סדור בבית ספר שלהבת

לבנות כתה א' היקרות, בזמן הזה, בו אין לנו בית מקדש, דרשו חז"ל שהתפלה שאנו אומרים בשפתינו היא במקום הקרבנות – "וְנִשְׁלָמָה פָּרִים שְׁפָתֵינוּ". "פרים" הם גם לשון פירות, השכר שה' נותן לנו בעולם הזה על קיום התורה והמצוות, ועל התפלות שלנו מקרב לב (את הקרן הוא שומר לנו לעולם הבא).

התפלה מקרב לב מקרבת אותנו לה' ממש. והוא סוד הקרבן, שהרי "תפלות כנגד תמידין [קרבנות] תקנום". התפלה נקראת "עבודה שבלב", כאשר העבודה שלנו הוא להגיע ל'קרב לב' שלנו, הנקרא "רעותא דליבא", שלמעלה מכל מה שאנחנו מכירים בשכל שלנו, ומשם להתפלל לה' ולהתחנן לפניו יתברך, שיביא לנו את הגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו תיכף ומיד ממש!

בשנית בתחיה היא תחזור לבעלה הראשון (שאתו דוקא היא כרתה ברית עולמים), וגם נפסקה ההלכה שתיקבר לידו. טוב לחשוב על בעלך (שעכשו נמצא במקום הכי טוב, וגם קרוב מאוד אליך, כעת אין שום מרחק ביניכם שהרי גן עדן הוא מעל למקום ומקיף את האדם מקרוב כמו שמבואר בתניא בשם הרמ"ע מפאנו) ולדבר אתו, הוא דואג מלמעלה לך ולילדים שיחיו, רואה ושומע הכל ושמח בכל מעשה טוב שאתם עושים, ובפרט כאשר כוונתכם לעילוי נשמתו (כך כותב הרבי בהרבה מכתבי תנחומים).

גם מובא בספה"ק שהבעל (בעולם האמת) בעצמו מברך את אשתו, מתוך אהבה ורצון שיהיה לה אך טוב, שתנשא בשנית (בבוא הזמן), הוא לא רוצה שהיא תשב אבלה, אלא שהיא תמשיך לעבוד את ה' בשמחה (שזה מה שעושה לו נחת רוח), וגם לילדים ודאי הכי טוב שיזכו ל'אבא' מאמץ שיעזור לגדלם לתורה וכו'. וגם מצוה רבה שאשה בת בנים תזכה להביא עוד נשמות יקרות לעולם הזה, שבזה

אנכי והילדים

המדור לילדי ישראל

יבאיל מלפ אנו

אנו פסוק

יש ילדים שבטוחים שלהיות ענו
פרוש הדבר הוא שעליהם להמעיט בערוך
המעלות שבה. לדגמה, אם אתה מצייר
יפה אל תנסה להבליט את הדבר. אל
תשוין. שמר את הנושא לעצמך. ואם
פרסמו את הקומיקס שצירפת על הלוח
הראשי במסדרון? נו, כאן כבר אין ברירה,
אז לכל הפחות נסה להקטין את הנזק.
שדר לכלם שאין הדבר כזה, שלא תמיד
יוצא לה כל כך יפה, שעזרו לה. כפאשר
אני בא לילד עם ענוה מסוג זה, טופח
לו על השכם ואומר לו "פשפשש... כל
הכבוד, מה שמעתי עליה?" אני מניח
שהוא יתבונן, יענות את הפנים ויפטיר:
"נו, סתם, לא בדיוק..."

האם זו ענוה? לא תמיד.

זו שאלה אמיתית: האם המדה
הטובה או התכונה המיוחדת שמציגים
בפני באמת נכונה? האם כדי לא
להתנאות עלי לענות את המציאות או
לעשות הצגות? הרבה פעמים התוצאה
מתגובה כזו עלולה להיות מזיקה עוד

שלום ילדים!

הפרשה שלנו מסתיימת בספור קצר
ומסר חזק. למרים ולאהרן יש בקרת על
הנהגתו של אחיהם הצעיר, משה רבינו,
והם מדברים אודותיו. אף שפונתם ודאי
היתה לשם שמים, ה' יתברך מקפיד
עליהם וגוער בהם: האם עולה על
דעתכם שמשה יעשה דברים שאינם
מקבילים עלי?! הרי ההבדל בינו לבין כל
נביא אחר הוא עצום, אין בכלל יכולת
להשוות ביניהם. הוא היחיד שמסגל
לדבר עמי ישירות!

אבל עוד לפני הדברים המפורשים
שאומר ה', ואפלו עוד לפני שהוא
מכנס את האחים להשמיע בפניהם
את דבריו, מתארת מעלתו של משה
רבינו בפסוק קצר: "והאיש משה ענו
מאד מכל האדם אשר על פני האדמה".
מה אנו יכולים ללמד לעצמנו
מתכונתו של משה רבינו?

לע"נ חיה שרה בת ר' משה ע"ה נכתב ע"י הרב שילה אופן.

רבינו, מענין להמעיט בערכו? מה גורם לו להיות משכנע שהזולת עולה עליו במעלותיו? כי הוא יודע מי הוא הגדול באמת. "לך ה' הגדלה!". לאחר שעלה משה למרום וזכה לגלוי אלקות יחודי, הוא יודע עד כמה גדול ה', כמה חכם וטוב הוא, עד אין-סוף, כמה הוא קדוש. לאור כל זאת, הוא נעשה חדור ב בטול לה' וברצון עז לגלות אותו בכל מקום.

דוקא מתוך כל גדולת ה' שמתגלה לו הוא יודע: המעלה בה זכיתי היא מתנת חנם מאת ה', ולא שהגיעה לי בזכות עצמי. אם כן, מדוע שאתלהב מהחכמה האישית שלי, בעוד אני יודע שהיא רק פרור קטנטן מתוך החכמה העצומה של ה'? ממנה יש להתלהב.

במקום ליחס את המעלות לעצמי ולהתלהב מהן, עלי לראות בהן אתגר ומשימה. לשם מה נתן לי ה' את אותו הכשרון? כדי לבצע את השליחות המטלת עלי ולעזר באמצעותה לשני, למי שאין בו את אותה תכונה. "אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך". העבר אותה הלאה, הפץ אותה חוצה!

מכאן באנו

בעת, לאחר שאני יודע מהיכן בא אלי הכשרון, אני יכול לערוך סוג של מבדק אמת ולהתבונן על הזולת בדרך שונה. נכון, הוא באמת לא מתנהג בצורה הכי ראויה. אבל מה באמת גורם

יותר. למה? כי בתוכי אני מכיר את המעלות שלי ו'מפצץ' בגאון, אבל זה סוד כמוס. רק אני יודע אותו. ואז אני משחק בעצם משחק כפול. בפנים משתוללת לה הגאון, ואילו בחוץ – לא נעים... אני מצטדק ומצטנע, ובעצם אוסף לעצמי מעלה נוספת להתגאות בה. כעת אני גם ענו...

א' שם דיאגנאטי?

האחד והיחיד שהצטין בענוה הוא כמובן משה רבינו. ה' יתברך בעצמו מעיד עליו כי "האיש משה ענו מאד מפל האדם אשר על פני האדמה". כלומר, משה רבינו מרגיש בתוכו כי כל אחד אחר בעולם יותר טוב ממנו, והוא חושב זאת ברצינות גמורה. לפי פשט המלים בפסוק – "מפל האדם" – הכוונה היא לכל אחד, ואפלו גוי. היתכן? משה רבינו הולך בשוק ורואה גוי שכור מתגולל על הארץ והוא באמת חושב שאותו אדם יותר טוב ממנו? הרי הוא האיש היחיד שזכה לעלות למרום, לשהות עם מלאכים ולשמע את התורה בלה מפי הגבורה. "לא קם בישראל כמשה עוד!"

בנראה שענוה אמתית מתחילה במקום אחר. פרושה אינו מסתכם רק בהבנה מה אני לא, אלא בעקור מה כן.

כ' דבך נזירת

מהי הסבה לכך שאיש ענו, כמו משה

מחליט ה' להניח אותן אצל האחר,
לתת לו את כל המתנות בהן זכיתי אני?
האמת היא שפבר אני כל כך בטוח מי
היה מנצל מעלות אלו יותר טוב. יתכן
בהחלט כי דוקא הוא היה מצליח לנצל
אותן יותר טוב ממני...

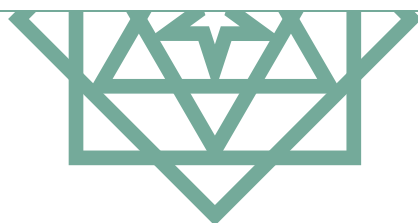
שנזפה לענוה של אמת!

שבת שלום ומברך!

?

לכך שלא אנהג כמותו? הרי המעלה
שלי אינה קימת אצלי בזכות עצמי.
אם כך, חושב העני לעצמו, יכולות
אותן המעלות גם להפך לסוג של 'כתב
אשום' נגדי. האם אני מנצל את כל
הפשרון שלי למטרה לשמה קבלתי
אותו? עלי לבדק את עצמי היטב.

יותר מכן, מה היה קורה אלו במקום
להניח את אותן מעלות אצלי היה

יצא לאור

רזי

חסידות לילדים

שני כרכים של מאמרים נבחרים מנפלאות
על סדר פרשות השבוע

bit.ly/razi-ge
058-672-9270

ב"ה

אנחנו חיים בעולם מבולבל. הנפש נמשכת

אחרי הסחות דעות והטרדות מכל הסוגים, צורכת את כל אמצעי התקשורת, מתבלבלת ומוסיפה בלבול בעולם כולו. על כל אדם עוברים שינויים מפליגים, במציאותו החיצונית ועוד יותר מכך בעולמו הפנימי, כשהיצרים נאבקים בתוכו, עד שלעתים נדמה לו שגם כל הטוב שלו הוא שקרי. גם עם ישראל כולו חווה עליות וירידות, מורכב מאנשי מעלה ומדמויות פשוטות ביותר – ואפילו כאלו שנראות פחותות ושליליות – כשלא תמיד קל להבחין מי הוא מי... אפילו מי ש'חי בסדר', שומר תורה ומצוות באופן יציב ועקבי, נמצא 'לא במקום', שהרי הוא רחוק מאד ממהותו הפנימית. איך מתמודדים עם כל הבלגן הזה?

בעומק, דווקא חוסר הסדר מעניק מפתח לעבודה הפנימית הנדרשת בעולם הזה: כשאדם מכיר בחוסר-היציבות שלו, בתהו שבנפשו, בבלבול שאופף אותו – הוא חש שפלות. השפלות היא הכלי לגילוי רחמי ה', עד שזוכים להכיר שבעצם הכל רחמים – מציאות אחת 'חלקה' של טוב אלקי, בלי 'קפיצות' ו'פגמים'. בהקשר הציבורי-חברתי, דווקא ההכרה בחוסר-הסדר עושה אותנו "מקשה אחת", מתוך ידיעת האדם שיתכן כי מעליותיו שלו בעצם 'התערבבו' בתוכו מהזולת ואילו חסרונות הזולת הם בעצם רע שהגיע ממנו עצמו לזולתו – וממילא עלינו רק להשתדל להתאחד, בלי להתנשא על הזולת ובלי להסתייג ממנו. בעולם ההישגים החיצוני, חוסר-הסדר מאפשר גם לקיים "חטוף ואכול חטוף ושתי", בלי סדר והדרגה, ולהגיע מתוך הכפילות הבעייתית, ערבוביית הטוב והרע, למעלה של "כפלים לתושיה".

שני שיעורי פרשת השבוע בגליון נוגעים בחוסר הסדר בחיינו ובדרך להתמודד איתו, להעלות אותו ולהתעלות ממנו, כשאליהם מצטרף שיעור מתוק ועמוק לחתן וכלה.

להצטרפות למפיצי נפלאות:

itiel@pnimi.org.il

85-bit.ly/niflaot

052-4295164 או סקרו:

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?

שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון:

079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים